

Фото Г. Оборської

Фотопогляд «Оце як виросту!..»

Сьогодні в номері:

Поезія
і проза
вибору

стор. 3

Лапкою
пензля

стор. 8—9

Пророцтво І.
Франка

стор. 10

Пасіка на
Хрещатику

стор. 13

Засипані квітами викладачі, попри святкові переживання, не можуть приховати тривогу за успіх першого семестру, який так радісно починається; мама першокласника застібає йому гудзика на сорочці, водночас усвідомлюючи, що сьогоднішнє запізнення на роботу може бути зле сприйнято шефом фірми; пані директор школи в останню хвилину помічає, що від учора не закінчено встановлення спортивних снарядів у щойно відремонтованому спортзалі, а в кабінеті фізики ще не висохла фарба...

Оце воно і є — життя! Справжнє. Для батьків починається черговий важкий етап: і для тих, чиї дітки вперше переступлять поріг школи ("Кажуть, що Галина Петрівна — добра вчителька...", "Треба Михайлика забирати зі школи: у мене на роботі — аврал, а наша бабуня захворіла...", "А наша Катруся, ну, так не хотіла йти до школи..."), і для тих, для кого цей навчальний рік перехідний зі школи в... ("А ми ще не вирішили. Чоловік каже, що влаштує його в себе на пошті, але, мабуть, будемо пробувати вступати до університету...").

Будемо пробувати... Малі діти — малий клопіт. Великі — великі гроші потрібні. Важкі батьківські турботи. Невідомо, що в наш час важливіше, — чи сприймати школу як джерело знань, чи як сцену для демонстрації отого всього зовнішнього, що стоїть за неукраїнським словом *імідж*. Бо презентації (класу, програми, курсу, теми, проекту тощо) вже стали в навчальних закладах звичним явищем, нерідко відсуваючи знання на задній план, натомість виставляючи на авансцену *артистизм* і *фуршетизм*, який із фешенебельних офісів фірм перемигрував до альма матер. І тому подекуди День знань перетворився у свято без знань, коли після інавгураційних урочистостей замість спокійної творчої розмови у класі учнів ведуть на розважальну екскурсію за межами школи.

1 вересня — традиційний День знань, День великих хвилювань викладачів, педагогів, батьків і дітей, День урочистостей, День надій, сподівань і оптимістичних мрій про майбутнє.

Проте як би там не було, а впродовж першої декади вересня об'єднаними зусиллями вчителів та батьків вдається вкласти учнів у робочий графік шкільних і домашніх занять. І тоді не лише вчителі починають вимогливо питати учнів, а й учні не менш вимогливо питатимуть учителів.

У тому числі питатимуть про те, як пані та панове педагоги уявляють собі наше подальше життя в Україні. Питатимуть не лише на уроках українознавства, мови й літератури, суспільствознавства, а й матимуть на думку це питання під час занять із математики.

Бо не лише найбільш допитливі школярі, розв'язуючи традиційну задачу про басейн (пам'ятаєте: "...із двох труб вливається... з однієї виливається... Коли наповниться?"), згадуватимуть зовсім не аналогічну ситуацію в сімейному бюджеті. Адже вартість вирядження школяра будь-якого класу (одяг, взуття, приладдя) значно перевищує середньомісячну зарплату працівника промисловості. І мови не може бути про те, "коли наповниться" сімейний бюджет, із якого наразі лише "випливає". А тим більше — у сім'ях учителів.

Нині перед учителями гостро постала чергова суспільно-психологічно-етично-професійно-моральна проблема: як відповідати учням на пряме запитання про розвиток подій у передвиборній президентській кампанії?

Це питання суспільно значиме й психологічно нескладне, якщо говорити на цю тему чесно й патріотично з громадянських позицій. Але не є таємницею, що весь учительський корпус України взято під контроль адміністрації, і від учителів вимага-

ють нині, по суті, стати агітаторами від нішньої влади. Адміністратори наводять учителям такий "аргумент": отримуєте гроші з держбюджету од цієї влади, а отже, маєте цю владу та її висуванця обстоювати. Про те, що бюджет наповнюють своєю працею батьки учнів — металурги, шахтарі, будівельники, робітники й селяни, — наразі не йдеться.

І тому далеко не кожен із переважно зляканих учителів спроможеться чесно відповісти під час уроку на запитання учня: "Наталіє Андріївно, а за кого Ви будете голосувати і чому?"

Сьогодні не лише для педагогів та батьків, а й для учнів старших класів цілком очевидним є те, що, обираючи відповідного кандидата, ми обираємо відповідний варіант свого майбутнього. І не лише майбутнього Батьківщини, а й власного. У тому числі на рівні сімейного бюджету, до якого за нормальних умов повинно вливатися більше, ніж виливатися, тобто, наш сімейний бюджет має наповнюватися.

Якщо цього не буде, то вчителям доведеться знову, як за совєцьких часів, іти проти совісті й шукати для учнів "логічні" та псевдо-ідеологічні пояснення в очевидній абсурдній ситуації.

Отож, вітаємо, тебе, школо! Школо життя й галузе виховання свідомих громадян Незалежної України.

Вітаємо тебе, школо — осередку не лише оптимістичних мрій про майбутнє, а й закладе формування відповідальності за нього!

Євген ГОЛИБАРД

24
СЕРПНЯ
ДЕНЬ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ
УКРАЇНИ!

Шановна Любоже Василюво!

Прийміть мої щирі вітання з нагоди найбільшого національного свята України — Дня Незалежності.

Здобувши державність, українці отримали історичний шанс бути вільними і щасливими на своїй землі.

Багато пережито і досягнуто за тринадцять років. Проте найголовніша робота — попереду. Вірю — любов до України об'єднає наш народ у творенні майбутнього своєї країни.

Добра і миру Вам, а Україні — процвітання!

Віктор Ющенко

У ПОШУКАХ КОЛЕСА

— Останнє дерев'яне колесо в нашому селі я бачив, дай бог пам'яті, років, мабуть, десять тому, — згадує мешканець села Бочечки Конотопського району на Сумщині **Василь МИКОЛАЄНКО**. — Так, вас правильно поінформували: я теж колись умів колесо робити. Але це було дуже давно!

— **Як зробити колесо, Василю Максимовичу?**

— Головне — зробити ступицю. Колесо починається зі ступиці. Це та втулка, котра тримає вісь. У цю втулку потім вставляються спиці. Їх повинно бути 9 для переднього колеса або 10 — для заднього. Ні більше, ні менше. Коли спиці вставлені, на них насаджуються сегменти.

— **Мабуть, від того й приказка в народі побувала: "Оглядайся на задні колеса".**

— Аякже, адже на задні колеса, як правило, більше навантаження, вони й ламалися частіше.

Уже пізніше, на півночі Чернігівщини, я таки знайшов справжніх колісників. Поліщуки називають сегменти, з яких складається колесо і які насаджуються на спиці, **касячинами**.

Так ось, коли колесо зібране, на втулку насаджено спиці, на спиці — сегменти-касяки, на колесо треба одягти залізний обруч, обід.

Як це робиться — теж цікаво. Споконвіку в Україні робилося так. Коваль розпікав обід і насаджував його на колесо. Залізо остигало, й міцно стискало дерев'яне колесо.

Був ще один спосіб — дерев'яну рейку замочували в гарячій воді, й дерево ставало гнучким. Його потім згинали в дугу або напівдугу. Можливо, саме з тих часів пішло: "зігнути в дугу" або "скрутити в баранячий ріг". У минулому дерево для виготовлення ободів, дуг, полоззя, коліс розпарювали в спеціальному приміщенні — парні. Це була зрубна землянка з подвійними, засипаними піском, стінами. Була там піч, зверху стояв чан із водою. Пара виходила в спеціальний отвір. Більш давнім способом гнути дерево була так звана суха парня. Це була неглибока яма з вогнищем, яке потихеньку диміло. Все це покривалося дерном, а зверху кляли підібраний для гнуття матеріал.

У великому заводському цеху самотньо стоїть віз. Треба ж такому статися: об'їздив кілька областей у пошуках стельмаха, а тут — справжній обозний завод! Тільки не думайте, що замовлення поодинокі. Роботи на підприємстві вистачає. А те, що в цеху тільки один віз, означає, що продукція не залежується на складі, як часто буває в інших. Продукцію Городнянського обозного заводу забирають відразу ж після виготовлення. І не дивно, адже такий завод — єдиний на всю Україну. Протягом місяця самих тільки возів виготовляють більше десятка. Вважаєте, мало? Звичайний віз, як не дивно, робиться не один день.

МАЙСТРИ

Погляньмо лише на малюнок воза. Виявляється, віз — не така вже й проста конструкція. Безліч деталей, кожна з яких має свою назву. Особисто автору цього матеріалу все це нагадує складну систему — такелаж корабля.

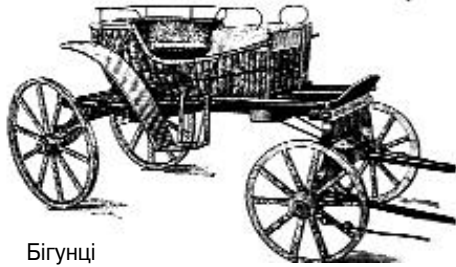
Михайло Васильович РОЗЕНКО, з яким ми повели розмову, — колісник. Справжній колісник. На цьому заводі — лише два фахівці-колісники. А в Україні?

— Ви не зважайте на те, що виготовлення колеса здається примітивним, — розповідає колісник. — Насправді це доволі складна робота.

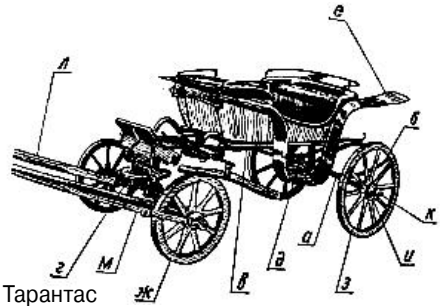
Він колісник, але називає себе на сучасний штиб — верстатником. Тому що втулку колеса виго-

Візок одноколінний

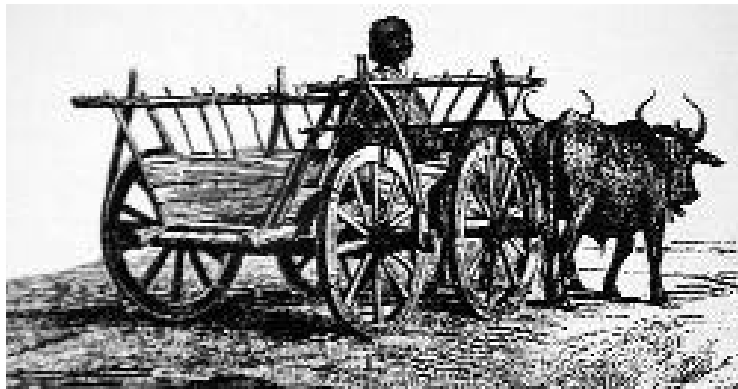
Бігунці

Тарантас

Біда (двоколка)

чують на верстаті. А ось раніше їх робили за допомогою коловоротки. На заводі в Городні є унікальний механізм — так званий обжимний верстат. Це єдиний у світі подібний механізм, тому що виготовлений на спеціальне замовлення, в єдиному екземплярі саме для Городнянського обозного заводу. Цей верстат і "взуває" дерев'яне колесо в металевий обід.

— **Скільки ж Ви впродовж життя зробили дерев'яних коліс? Не рахували?**

Майстер сміється:

— Раніше робив протягом місяця до ста станів.

— **Стан — це що?**

— Стан — це чотири колеса.

Двоє передніх і двоє задніх. Скільки зараз? По-різному. Усе залежить від того, скільки замовлять. Навіть тут, у містечку, де працює обозний завод, я не помітив жодного воза з дерев'яними колесами! Усе, що потрапляло на очі, — автомобільні колеса з дерев'яними шинами, прилаштовані до возів.

Здається, все зрозуміло: узуте в гуму колесо легке, в нього краща амортизація, та й знайти таке колесо простіше, ніж дерев'яне: бери будь-яку покришку від будь-якої машини і став на воза!

Михайло Васильович спокійно вислухав те, що я сказав, і розтрощив мою теорію в пух і прах власними залізними аргументами на

захист дерев'яного колеса:

— У дерев'яного колеса набагато краща прохідність. Особливо по бездоріжжю або в заболоченій місцевості, як наприклад, у нас, на Поліссі.

— **А я чомусь вважаю, що гумове колесо завжди краще.**

Колісник знову посміхається. Відчувається, що про гуму він говорить із легким скептицизмом:

— Гума — вона і є гума. Її проколоти можна. Вірно? А дерев'яне колесо — хіба його можна проколоти?

— **Скільки ж може служити дерев'яне колесо?**

— Сто літ! Не менше! Колесо буде лежати під будь-яким дощем роками. Обід поіржавіє, але колесо завжди буде придатним до роботи!

— На превеликий жаль, Ви трохи запізнилися. Нещодавно карету відправили до Києва, — розповідає стельмах **Олександр ЯРМО-**

— **Виготовлення карети займає більше часу, ніж, наприклад, віз?**

— Звичайно! Набагато більше. Карету доводиться виготовляти не менше місяця! Віз — два-три дні.

ЩО ТАКЕ БЕРЛИН?

Берлін, ридван — менш розповсюджені й уживані назви карети. *Іде шляхом до Києва берлін шестернею (Куліш). Ридваном їхав пан, а курява стовпом від коней та коліс знялася (Глібов).*

Бричка — легкий пасажирський візок із відкидним верхом. На такому в гоголівських "Мертвих душах" їздив Павло Іванович Чичиков. *У ворота губернського міста NN в'їхала доволі красива ресорна невеличка бричка (М. Гоголь).*

Приблизно те саме — **коляска** — чотириколінний ресорний екіпаж із відкидним верхом.

Нетечанка — бричка з плетеним коробом (отож, звідси й назва вулиці в Харкові).

Бігунці — одноколінний чотириколінний пасажирський ресорний чи безресорний віз на 2—3 пасажирів. Візницькі бігунці — **біржа**. Особливість такого виду гужового пасажирського транспорту в тому, що тут досить незвична система амортизації. Сидіння закріплене на довгих і гнучких палицях (во-

або покритою повстю будкою. У будці влаштували відкрите вогнище — кабіцю. В південних районах України такий віз використовували чабани.

Ще один різновид двоколісного воза — **палубці**.

ДО СЬОМОГО ПОТУ...

Віз. Загальна назва різноманітних найпростіших колісних безресорних видів гужового транспорту, який на території України відомий ще зі скіфських часів. Мабуть, у кожному шкільному підручнику є малюнок скіфського воза. Дитячу іграшку, яка розказала про це, знайшли археологи на території Більського городища на Полтавщині, у древній скіфській столиці Гелоні, про яку згадував іще Геродот. А в XVII—XIX століттях віз в українців став основним видом транспорту.

Вози розділяють, перш за все, за формою кузова. Наприклад, **грабарка** — для дрібних сипучих вантажів: землі, глини, вугілля тощо. При розвантаженні виймалося одна з дощок і віз легко опорожнявся. Ось вам і праобраз сучасного самоскида!

Схожі з грабарками були **бестарки** — вози для перевезення зерна, які мали кузов чи по-іншому — короб, який біля днища звужувався, а зверху розширювався. На відміну від грабарок, мав передню та задню стінки.

Для перевезення сіна, снопів, соломки використовували **гарбу** чи **ходи** — широкий та довгий віз, по боках якого було щось на зразок покладеної драбини. Такий самий, але менших розмірів віз називався **полудрабок**.

Міцний і місткий чумацький віз — **мажа**. Спеціально для транспортування важких вантажів: солі, тарані тощо.

Хура, фірманка — довгий, важкий і міцний віз із ретельно виготовленим кузовом.

Кіш — високий, плетений із лози кузов, який нагадував прямокутний кошик. Такими возами гончарі перевозили на ярмарок посуд.

Бендюга — довгий віз із широким, плоским кузовом. На ньому зручно перевозити, наприклад, ящики. Були водозонні бендюги, — як правило, на них возили бочонки — вони називалися **водозонні кари**. Похоронні бендюги — **мари**. *Колеса, биндюги і кари, і самі церковні мари в депо пушкарськеє тягли (І. Котляревський).*

Крім згаданої вже чабанської котиги, криті повізки називали **будка, кибитка, халабуда, намет, шатро**. На відміну від закритих карет, це був звичайний віз, обтягнутий чим прийдеться — шкірою чи тканиною, яку натягували прямо на дуги.

Взимку використовувалися спеціальні різновиди транспортних засобів. Як от **гринджоли** — санки на полоззях, в які запрягали волів. **Копильчаки** — сани, в які запрягали коней. Полоззя називаються копилами — звідси й назва. У Росії, де зими ні в яке порівняння не йдуть із нашими, українськими зимами, такий вид транспорту був більш розповсюдженим. Тому в російській літературі ми зустрічаємо слово **дровні**: *"Зима, крестьянин, торжествуя, на дровнях обновляет путь..."*

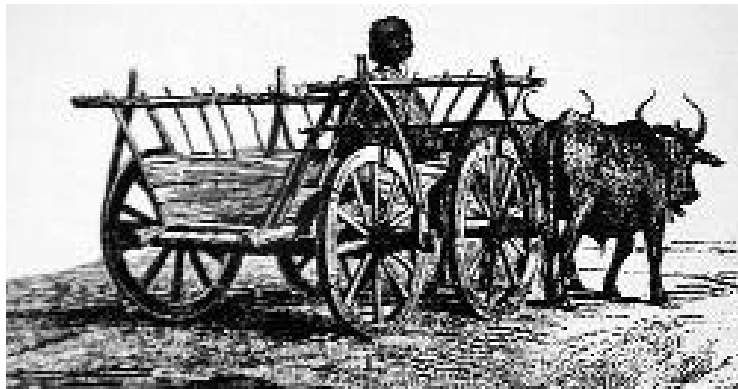
Для пасажирських перевезень улітку використовувалася також **лінійка** — довгий багатомісний екіпаж, у якому пасажирів сиділи боком до напрямку руху, зазвичай — по четверо з кожного боку. В країнах Європи аналогічним транспортним засобом були **дилжанси, омнібуси**.

• **Анатолій НЕДАВНІЙ**, м. Полтава
Фото автора, а також з архівів обозного заводу

СТЕЛЬМА-

Чи знаєте Ви, що таке берлін? Нагадує назву німецького міста? Можливо. Але — нічого спільного.

У Харкові є Нетечанська набережна. Десятки тисяч харків'ян щодня проходять цією вулицею, але мало в кого виникає питання: а чому, власне, "нетечанська"?

чують на верстаті. А ось раніше їх робили за допомогою коловоротки. На заводі в Городні є унікальний механізм — так званий обжимний верстат. Це єдиний у світі подібний механізм, тому що виготовлений на спеціальне замовлення, в єдиному екземплярі саме для Городнянського обозного заводу. Цей верстат і "взуває" дерев'яне колесо в металевий обід.

— **Скільки ж Ви впродовж життя зробили дерев'яних коліс? Не рахували?**

Майстер сміється:

— Раніше робив протягом місяця до ста станів.

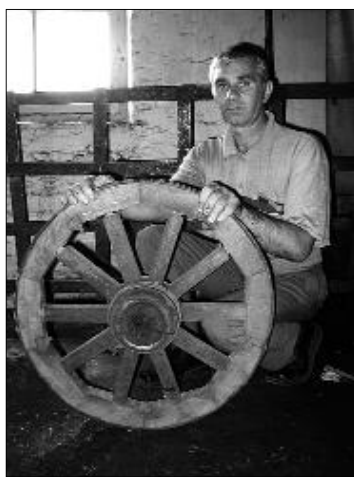
— **Стан — це що?**

— Стан — це чотири колеса.

Двоє передніх і двоє задніх. Скільки зараз? По-різному. Усе залежить від того, скільки замовлять. Навіть тут, у містечку, де працює обозний завод, я не помітив жодного воза з дерев'яними колесами! Усе, що потрапляло на очі, — автомобільні колеса з дерев'яними шинами, прилаштовані до возів.

Здається, все зрозуміло: узуте в гуму колесо легке, в нього краща амортизація, та й знайти таке колесо простіше, ніж дерев'яне: бери будь-яку покришку від будь-якої машини і став на воза!

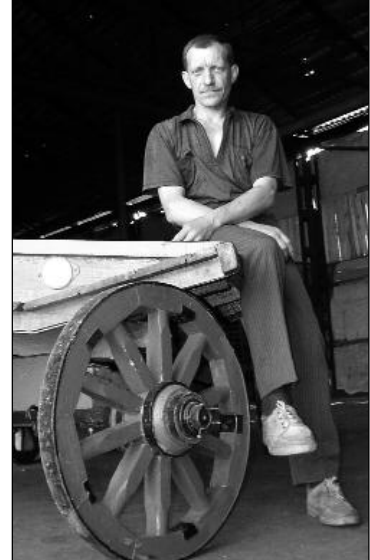
Михайло Васильович спокійно вислухав те, що я сказав, і розтрощив мою теорію в пух і прах власними залізними аргументами на

Колісник Михайло Розенко

ЛЕНКО. — Якийсь священнослужитель замовив. Для чого людині знадобилася карета, я не цікавився. Замовили. Показали креслення, малюнок — я й зробив. Можу запропонувати карету власної конструкції, якщо буде таке бажання.

А взагалі, ми виготовляємо до десяти різновидів обозного транспорту. Найрозповсюдженіше замовлення — пароконки. Як правило, двох модифікацій — із глибоким коритом і з мілким. Вози розбірні для сіна та дров. Вози для перевезення великих вантажів, які мають величезний і міцний кузов, майже як тракторний причіп!

Стельмах Олександр Ярмоленко

ни ще називалися дрижинами), від чого бігунці відомі під назвою **дрожки**. Ці дрижини — щось на зразок нинішніх амортизаторів у автомобілів. Були намагання створити для пасажирів хоч якісь зручності в далекій дорозі. Пасажирів оберігали від пороку й бруду щитки в передній частині дрожки та металеві щитки на колесах. Особливу увагу при виготовленні звертали на якість, оздоблення. Дерев'яні деталі покривалися фарбою, а металеві — чорним лаком. Дрожки дійшли майже до нашого часу — ще в п'ятдесяті—шістдесяті роки вони випускалися в промислових масштабах.

Біда, бідка, бідарка (двуколка, одноколка). Мала кузов — ящик із сидінням та спинкою, іноді з боковими стінками та поручнями. Використовувалася як **прольотка** для легких виїздів.

Поїхав бідок (К. Шейковський).

Поганенький візок називали **тарадайка, таратайка, торохтілка, чортпхайка**.

Котига чабанська — одновісний, двоколінний віз із плетеною

символ світобудови, зародження життя (зображення такої ж багатопелюсткової квітки, як у цих різьблених орнаментах, знайдено в древніх єгипетських храмах). Спрага на цю зникаючу етноархаїку близька навіть українським митцям. Що вже казати про приїжджих, які з жалем констатували, що й у них пропадають цілі пласти культури, етнічно яскраве середовище старої архітектури, художньо довершених побутових речей. І не за браком живописності ностальгія: душі не достає перерваного зв'язку поколінь, що тривав у цих одухотворених об'єктах. Як провал у часі.

Я не прихильниця ідеалізування мальовничого для художників, але важкого для місцевого населення побуту. Та з жалем думаю, що коли там запанує в нинішньому розумінні цивілізованість, зникнуть і такі будинки — з виразно етнічним образом, якого вже не побачити нащадки. Таке вищерблене пам'яті видимо позначається на світогляді. Може, тому у творчих натур живе несхибна інтуїція — відобразити, перенести в художній світ із реального такі одухотворені об'єкти. Художник Олексій Анд у своїй київській майстерні оточує себе речами, які пробуджують асоціативну уяву, "зачіпають" зір — хай це дерев'яне колесо від селянського воза, веретено, підвішена під стелею пір'їнка чи квітка з карпатських верхів...

"ПАСТОРАЛЬНІ ОБРАЗИ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ"

Найбільше таких вражень подарувало учасникам пленеру заглиблене в гори село Сукіль. Чи не половина етюдів зроблена в цій місцевості. Печери, водоспади, біля яких знаходять схожих на гладенько відшліфовані валуни панцирі закам'янілих молюсків. А вже нинішні гори виростили з дна стародавнього моря мільйони років тому. Усвідомлення цієї обставини не додало гонору місцевим мешканцям. Вони так само споряджаються зранку на свої далекі сіножаті, випасають корів та кіз, несуть із лісу кошики афин. Художники теж підсинали чорнищами долоні. Хоча — що це в порівнянні зі слідами від палітри! Перші глядачі їхніх ескізів, підганяючи лозинкою череду, поцінують і мистецький труд, шанобливо вітаються: "Бажаю щастя!" Кидають делікатний погляд на мольберт і хвалять: "Схоже".

За переказами, в цьому селі багато століть тому була своя Лавра на горі, звідти йшло розга-

лування підземних ходів. Одну з печер недавно знайшли допитливі хлопчачки. Там виявилася підземна криниця із зануреною у воду драбиною. Коли її спробували підняти, верхня частина розсипалася від трухлявості. Зате інша, що була у воді, наче закам'яніла від часу. Стіни печери колом оточують криницю і мають заглибину з рельєфом людської постаті. Схоже, ніби під час якогось обряду люди стояли навкруг водяної чаші і, щоб пропустити когось уперед, інший відступав у нішу стіни...

Легенди, перекази, історична правда минувшини зримо присутні в житті місцевого люду. "Природні стихії, відмежованість від великого світу сформували особливі риси характеру: вони вмійють співіснувати зі злом, виявом якого можуть бути й сили природної стихії, і звір, і людина, — розповідав нам закоханий в історію свого краю пан Василь Луцик, який готує книгу про Болахів. — У жодно-

линими візерунками рушники і скатерті, ми засипали її похвалами. А жінка трохи засмучено мовила: "Це ми всі тут уміємо, але кому воно потрібне..." Риси тонкої природи читалися в образі цієї жінки: її мова, манера спілкування, та радість, яка вихлюпнулася в погляді, коли одержала від нас у подарунок книжечку поезій: "О, це для мене найдорожче!" І, в знак повної довіри душі, показала фотосвітлинку свого батька. Після війни він повернувся з іншими чоловіками в рідне село. Радість перемоги — і раптом усіх їх забирають знову: політв'язні з вироком "розстріл", який замінено на 25 років заслання. Звідти він надіслав маленькій донечці листівку на Великдень, надписавши гарним почерком свій вірш. Амністію одержав тільки після смерті Сталіна. Коли ж повернувся додому, прожив лише кілька років. Такі драматичні спогади — чи не в кожній родині.

Тетяна та Сергій Колечки

му тутешньому повір'ї чи легенді не знайдете лихого слова про ведмеда або змію, зустріч із якими в горах не назвеш радісною несподіванкою. Та у фольклорі Царицю-змію величають Хазяйкою гір. Ця, може, неусвідомлена філософія людського ставлення до всього, що оточує, додає не тільки мудрості, а й сили для виживання. А захистом, оберегом від зла, окрім молитви, були ще й орнаментальні знаки, вишиті на одязі, рушниках, різьблені на дереві".

Художник із Болахова Олесь Тимків показав нам власну колекцію рушників і вишиванок із традиційним бойківським орнаментом. Таких зразків народного мистецтва, які дивують витонченою кольоровою гамою, ще немало по довколишніх селах. Коли пані Софія, жителька села Сукіль, розгорнула вишиті розкішними рос-

Через їхню призму інакше сприймаєш ці милі пасторальні сюжети — стареньку жінку з козами на пасовищі, сільського коваля, який усіх наділив підковами на щастя, а сам чомусь більше любить грати на сопілці, черницю, яку доля привела на схилі літ до рідного села, і жінка тим печалиться, бо "не можна по-

Жителька села Сукіль

вертатись до того, що дуже любивши..." І в цих пережитих болісних почуттях, в сприйнятті нинішнього життя тривалою, виосібленою залишається риса сердечної відкритості цих людей. Учасників пленеру, які розходилися з етюдниками по мальовничих схилах гір, сердечно припрошували до найближчих садиб, пригощали молоком, ягодами. Вже при від'їзді пані Софія трохи в осмоті мовила: "Ви мені тепер в очах стоятимете..."

"У ДОЩ, НАСАМПЕРЕД, ОБЕРІГАЛИ ЕТЮДНИКИ"

Виставка картин, створених на липневому пленері, відбулася в Художньому музеї Івано-Франківська. Розглядаючи пейзажі, напи-

проблемами, крихітними дахами — ще одна точка виміру. А писати тут складно: динамічно змінюється стан природи, освітлення, настрій. І якщо вхопив хоча б імпульс, далі допрацьовуєш уявою".

Гульнара УРАЗ, Казань: "Для мене це нове відкриття України, про яку ми дуже мало поки що знаємо. Я побувала перед цим в Альпах — теж красиві гори, але зовсім інакші, цей європейський лиск... А Карпати заманили мене вже своєю назвою — я дуже відчуваю звучання слова. І раптом почула: Карпати! Їхала навіть не стільки на пленер, як побачити ці дивовижні гори. І — підкорена остаточно! Село Сукіль (до речі, давня татарська назва) — там щось заворожуюче в розломах гір. Я піднялася на найвищу і лягла в траву просто під дощем. Дихала..."

Сергій БАБИЧ, Дніпродзержинськ: "Я вже вдруге приїжджаю на пленер "Івано-Франківськ—Болахів", найкращі мої акварелі створені на цих виднокілах. Гадаю, що саме ця техніка здатна найкраще передати тонкий мінливий настрій гірських пейзажів".

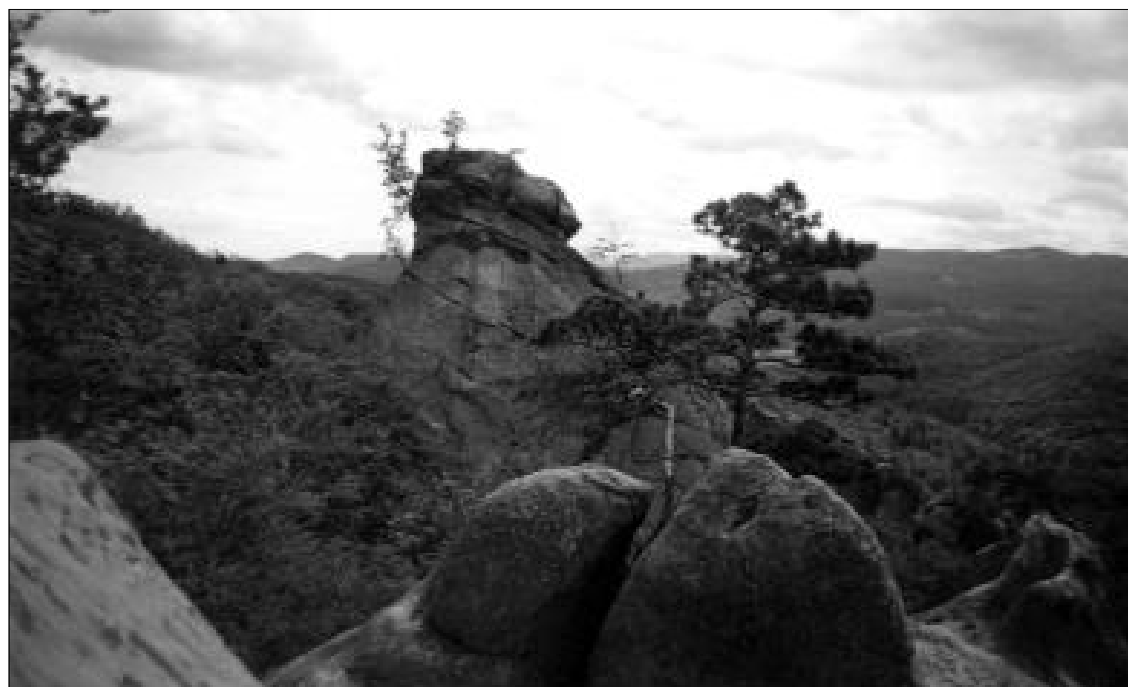
Іванна МОСКОВКА, Київ: "Тепер я знаю, що трава може бути рожевою і фіолетовою. Помітили, як забарвлюють її ті колоски і море квітів? Я люблю природу гір за колористику: смугами від блакитно-синього до зеленого та багряненого. Там — і небеса, й верхи, й полонини, й сіножаті, навіть вузенькі грядки картоплі. Малювала без утоми й до сходу сонця, і в дощ, і надвечір. А якщо на вершечку гори потрапила... в хмару, по пояс у ній стояла".

Я теж писала свою картину липневого карпатського пленеру, і цьому нітрішки не заважали дощі... *Білі руна отар, м'ятний холод карпатських верхів. Запах зливи, що близько. А в горах, як в обрисах рисі — настороженість... їхнім рельєфом зведи мастихін, але витримай стиль: зором кішки гірської і лапкою пензля гулять по скелястих карнизах. Крок нечутний у нетрі. Ця рись не полює, несе вогуху вохру на лапках. І низом, мов нетлі у липні, сиза тінь промайне. Смуга синього кобальту все видозмінить опівдні. Ворсинка до фарби прилипне. Синя замкнутість гір, рвані лілії білих хмарин, і димок після зливи у горах. Цей липень в смарагді і синьці трясавинно засмокує пензлі, думки, кольори, та ще в пісні про Довбуша й Дзвінку — сльозу верховинця.*

Сергій КОЛЕЧКО, Київ: "Пережив космічні відчуття, коли з вершин спостерігав зародження стихії дощу в міжгір'ї. Спершу яскраво світить сонце, глибоке темно-синє небо, потім просто з міжгір'я піднімається біла легка хмаринка й одразу розсіюється, а на її місці раптом — темна дощова хмара, і — злива!"

Тетяна КОЛЕЧКО, Київ: "Дуже запам'яталися чорні лелеки, яких можна побачити тільки в лісах на околиці Болахова. Стовбури буків — світло-сірі, як хобот слона. А ще ящірка — королева всіх ящірок, орнамент — чорний із жовтим на спинці. Грілася проти сонечка на пеньку й уважно нас розглядала. І — зовсім казкове відчуття: стоячи на одній горі, можна чути з іншої музику дощу..."

Олексій АНД, Київ: "На мене завжди найбільше враження справляли гори і море. Останнє я взагалі сприймаю як жорна часу: здрібнена галька, пісок — навіть їх перетирає час. А гори — це планетарне сприйняття світу. Космічний дух над нашими дріб'язковими

Скеля Довбуша

Олексій Анд

«ЗОРОМ КІШКИ ГІРСЬКОЇ І ЛАПКОЮ ПЕНЗЛЯ ГУЛЯТЬ ПО СКЕЛЯСТИХ КАРНИЗАХ...»

“ЗАПИС У ПАМ’ЯТІ, ЗАПИС В ОЧАХ”

Перш, ніж запах фарб заплітався в аромат гірського повітря, художники приміряли довоколишні барви до своєї палітри і, бувало, не погоджувалися: тут неймовірна смарагдова зелень отав, рожеві, аж до перламутрового відтінку, хмари, а домінуюча в настрій місцевості пелена дощів узагалі за 10–20 хвилин змінює освітлення, стан природи. Спробуй, ухвати цю мить! Та вони малювали навіть під дощами, прикривши плащем, насамперед, етюдник. Пленер — це зародження творчих імпульсів від енергетики природних стихій. Митці — різні за манерою письма, художнім досвідом, світобаченням. Але тим і цікаве спілкування, обмін враженнями, зіставлення творчих позицій. Сергій Бабич і Алла Троян із Дніпродзержинська, Гульнар Ураз із Казані, відомі київські майстри Тетяна і Сергій Колечки, Олек-

сій Анд, Іванна Московка, Олександр Кольцов, Олександр Павленко. А ще польські художники Яцек Космінський і Артур Марцінек. Хоч мистецьке життя в Україні досить інтенсивне, але те, що розповіли польські колеги, спонукало до роздумів. У невеликому містечку Казімеж — 48 галерей. Яцек Космінський не вважає, що то забагато. У галереях завжди є відвідувачі, які залюбки купують і його картини. Художник заробляє на життя тільки своїм мистецтвом. Яцек малює старі вулички, ті будинки, що ваблять саме давньою архітектурою. Тепер Яцек Космінський так само закохано відкриває у своїх полотнах Україну. І, може, щоб укотре оцінити нам власні скарби, досить довіритися художнім враженням польського митця. У своєму містечку він — першовідкривач українського пейзажу. Після мандрівки навесні Яцек знову приїхав на літній пленер уже зі своїм колегою, художником Артуром Марцінеком.

Художник виходив на етюди зі сходом сонця, може, щоб першим зібрати до своєї палітри потоки променів, від чого й дихають його полотна смерековою вільгістю лісів, набухлою після зливи старою деревиною парканів, хвощами й папороттю. І якщо польський мистецтвознавець Валдимар Одоровський написав про Яцека: “Космінський малює інтуїтивно, Казімеж є в ньому. Запис у пам’яті, запис в очах...”, — то створені на пленері польським художником полотна промовляють, що тепер у ньому живуть і занурені в серце чарівні українські пейзажі...

“КВІТКА З КАРПАТСЬКИХ ВЕРХІВ”

Експерсії, організовані для учасників пленеру, відкрили дивовижну історію бойківського краю з його серцевиною — містом Болехів, яке виникло сім століть тому. Архітектурні пам’ятки цього міста

теж стали благодатними художніми об’єктами для митців. Капличка біля джерела з цілою водою, місцева солеварня, збудована ще в XV столітті, що була однією з найвідоміших у Європі. І понині багатометрова товща стін, художне оздоблення кованим металом дверей і вікон, кам’яні сходи, ще не доруйновані часом, вражають функціональною та естетичною довершеністю в промисловій будівлі, яку зодчі свідомо зводили не для одного покоління.

До скелі Довбуша — унікальної пам’ятки природи та історії, де були свого часу дохристиянське капище, середньовічний монастир і навіть стоянка опришків — художники дісталися верхи на конях. Такі екзотичні мандрівки для туристів виникли в урочищі Бубнище завдяки мешканцям довколишніх сіл. Вдивляємося з одним подивом: ми — у нову етнографію в симбіозі з туристським бізнесом, а нащадки віль-

нолюбних бойків прагнуть зрозуміти нас — чи щасливіші ми в тих містах, де не треба підбирати кожну травинку в стіжки на сінокосах, пережити затьняні снігопади взимку, які відрізають шлях до райцентру. Бо навіть телевізійні антени на сільських дахах, хоч і засвідчують приналежність до сучасного світу, та не позбавляють труднощів виживання в природі гірських стихій.

У старому покинутому будинку в селі Бубнище все залишилося, як було недавно при господареві: різьблена скриня, прядка з кужелем, стара діжа, вишиті рушники — архаїка домашніх речей якось умиротворює, примиряє свідомість із думками про нашу сміловинну залежність від сучасного комфорту. Художники найчутливіше вловлюють знаковість цих речей, оточених невидимими образами тих поколінь, які передавали їх у спадок. Скриня з орнаментом, який тепер розшифровують як

Ці роздуми — результат багаторічних наукових пошуків у царині франкознавства. До їх висловлювання спонукало не тільки наближення ювілею Івана Франка, але й щорічні наукові франкознавчі конференції, окремі публікації та ювілейні торжества, на яких звучить оцінка творчості Великого Каменяря. Багато хто намагається звизити творчість Івана Франка до рівня мікроаналізу, часто припасовуючи її до власного світогляду, який не виходить за межі провінційності. Треба визнати, що до таких провінційно-галицьких трактувань українського генія долучилися філологи, які зробили творчість мислителя власною монополією, нехтуючи те, що він був, насамперед, ученим-енциклопедистом і мислителем планетарного обшару, в центрі якого були людина, нація, цивілізація.

У студентських і наукових аудиторіях Львівського національного університету імені Івана Франка, Українського вільного університету (Мюнхен, Німеччина), Національного університету «Києво-Могилянська академія» та інших я запитував: «Назвіть постать, яка б жила в часи Івана Франка в будь-якій країні й залишила по собі настільки глибоку та всебічну творчу спадщину». На це запитання досі ніхто не відповів. Можливо, її знає хтось із читачів цих рядків?

Іван Франко — це, безперечно, геній, що проявив себе в різних напрямках і галузях. Це дає підставу назвати його всебічним генієм. Тим паче, що, наприклад, США всебічними геніями називають учених одного фаху — наприклад, економістів. Діапазон зацікавлень Івана Франка був надзвичайно широким, і в кожній його ланці він був блискуче геніальним, що підтверджують принаймні його праці з наукознавства й економіки — галузі, на яких я знаюся краще, ніж на інших.

В умовах сучасної екологічної кризи, пошуків знання та механізмів забезпечення органічного розвитку людини й природи наукознавчі погляди Івана Франка мають глобальне значення як для науки, так і для практичної діяльності. З наукознавчою методологією Івана Франка тісно пов'язане його трактування діалектичного методу. У праці «Соціалізм і соціал-демократизм» (1897 р.) Іван Франко писав: «Наука, ота велика наука природознавства зі своїми поглядами про еволюцію, трансформізм і моністичний матеріалізм, постала і розвинулася по індуктивному методу, і всі великі робітники на полі науки відкидали діалектичний метод, а то й виразно осуджували його... Хто хоч трохи знає історію розвою сучасної науки, мусить знати, що всі великі вчені відкидали діалектичний метод».

Сучасні українські економісти часто хизуються тим, що у своїх дослідженнях спираються на діалектичний метод, не підозрюючи, наскільки дрібними вони є, порівняно з наукознавчою могутністю Івана Франка. Український учений зняв із п'єдестала діалектичний метод, який, до речі, в «Капіталі» К. Маркса зведено до діалектичної метафізики, за вдалими визначенням Михайла Туган-Барановського. Іван Франко все це глибоко розумів, бо вивчав «Капітал» К. Маркса в оригіналі.

Володіючи енциклопедичними знаннями, Іван Франко мав еволюційні погляди на розвиток природи і суспільства. Він також зазнав світоглядної еволюції, що видно з його ставлення до марксистських доктрин та їх методології. Своєрідною вершиною цієї еволюції може бути його праця «Що таке поступ?» (1903 р.), у якій мислитель виклав свої погляди на розвиток суспільних систем, зокрема — проєктованої за соціал-демократичними взірцями, які робили акцент на ролі держави, що «мала статися всевладною панєю над життям усіх громадян».

ПРОРОЧИЙ ПОГЛЯД КАМЕНЯРА

Якби запанувала така держава, то «власна воля і власна думка кожного чоловіка мусила би щезнути, занідіти... Виховання зробилось би мертвою духовною муштрою... Люди виростили б і жили би в такій залежності, під таким доглядом держави, про який тепер у найабсолютніших поліційних державах нема мови. Народна держава стала би величезною народною тюрмою». Володарі й керівники такої держави мали би, на думку Івана Франка, у своїх руках «таку велику владу над життям і долею мільйонів своїх товаришів, якої ніколи не мали найбільші деспоти».

Той, хто читає ці рядки, не може не вважати їхнього автора пророком. А той, хто засумнівався в їх правдивості, нехай ознайомиться з українськими голодоморами, репресіями і депортаціями тоталітарної доби, протягом якої здійснювала антинародні злочини командно-адміністративна держава. Іван Франко попереджав український та інші народи чітко й аргументовано, що, коли запанує така держава, то вона стане всенародною в'язницею. Так і сталося. Ще ніколи не було знищено стільки українців, як у часи імперії зла. Це знищення було

лами вселюдських ідеалів, всесвітнього братства пролетарської солідарності тощо молоді народи-нації мали позбутися національної ідентичності на користь сильних цього світу. Це добре розумів Великий Каменяря, який відверто й чесно заявляв, що все, що йде поза межами нації, — це або фарисейство, або байдужість, або спроба поневолення однієї нації в інтересах іншої. Це можна вчитати у знаменитій праці Івана Франка «Поза межами можливого».

Звертаючись до молодих, Великий Каменяря закликав їх бути, насамперед, українцями, а не русинами, бойками, гуцулами, галичанами і т.д., добре розуміючи, що тільки в соборності українських душ, помислів, дій незалежна Україна можлива, а без того про неї не може бути й мови. Крім того, Іван Франко постійно нагадував, що не в Галичині, а на Подніпров'ї — колиска українського народу.

Нині, коли Українська Держава змушена витримувати різні удари антидержавницьких сил, коли її прагнуть регіоналізувати, протиставити Схід і Захід, поширюються маніакальні погляди про галицьку відокремленість Івана Франка, а отже, і про національно-доленосне значення тих чи інших ідей вимі-

своєрідним жертвопринесенням за національне безпам'ятство, від якого так застерігав своїх побратимів І. Франко.

Свого часу Іван Франко висловив знамениту думку про те, що економічні проблеми в умовах державної незалежності будуть в Україні ще складнішими, ніж у колоніальний період.

Підтверджувати геніальність Івана Франка можна багатьма прикладами. І до цієї аргументації, очевидно, долучаться дослідники, які вивчають окремі аспекти франкознавства. Цю думку досі в Україні не усвідомлено в повному обсязі. Тоді як Іван Франко мав цілковиту рацію: у період поневолення економікою править колонізатор. А в умовах державності про складний процес економічного розвитку доводиться турбуватися самим.

Однією зі складових творчої спадщини Великого Каменяря є обґрунтування української соборності в усіх її вимірах. Іван Франко з позицій цілісності розглядав українську долю й недолю, був противником закамаркового галицького мислення, яке, до речі, розквітає й нині у різних формах. Іван Франко творив і діяв тоді, коли під гас-

окремі нації та держави. У цих умовах на сторожі Української Держави та соборності нації перебуває геніальна спадщина Івана Франка.

Проголошена в той час ідея, що в єдності наших сил і в праці наших рук — майбутнє українського народу, — має стати частиною свідомості та діяльності кожного українця, який бажає продовження роду і народу. Це заповіт Івана Франка, який, попри цькування, поневірвання, арешти ніколи не зраджував своїй Батьківщині — Україні. Його величина за масштабами й геніальна за змістом особистість творилася в тяжких умовах. Адже Іван Франко не був ні університетським професором, ні співробітником науково-дослідної установи. Він у процесі заробітків на утримання себе і сім'ї творив цінності національного і всесвітнього значення. Ось чому «кожен, — говорив Євген Маланюк, — чувши ім'я Франка, здіймає шапку, незалежно від свого місця народження».

• **Степан ЗЛУПКО**, професор, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, м. Львів

ЮРІЙ ЛИПА: «...А ТИ — УКРАЇНЕЦЬ»

тей. І ще один парадокс: збережений хрест на могилі «ворога народу» за часів совдепії та майже повне забуття борця за незалежність у сучасній Україні.

Як не прочитувати тут самого Липу:
*Порохом Україна взялася,
Чорна коло гармати стоїть,
(Не говоріте теорій, бо теорія продася,
Не говоріте нічого: слова — то вороги!)*

Лише 152 поезії успадкував український читач від Ю. Липи. Ще прозору, сповнену величі Перших Визвольних Змагань «Світлість» (1925), затінену гнітом окупації та поразки «Суворість» (1931) та спрямовану на назріле пробудження й боротьбу «Віру» (1938). Однак єдиним у трьох збірках залишається характер автора: перед нами цілком сформована особистість. «Графікою» назвав поезії Ю. Липи його побратим Євген Маланюк. Читати ці вірші, справді, важко. Не автологічні вони, як переконують сучасні енциклопедії, а навпаки, наскрізь алегоричні, наповнені символами. Так, немає легкості в Липиної музи — це скоріше вояцькі марші, гуки гармат, гасла ораторів. Навіть інтимна лірика в нього вся «чоловіча», «груба», «суха». Але — це характерно — правдива.

«Правдо, ти — зброя Нації», — заявляє поет. А в іншому вірші додає: «Люблю я всіх людей...»

Чи не через цю любов Ю. Липа й став лікарем, створив прекрасні медичні праці «Фітотерапія» (1933) та «Ліки під ногами» (1943), був вірним клятві Гіппократа до смерті.

Але не тільки люблячим та «сухим» був Ю. Липа. Почитайте його драматичні твори, гляньте, як він із боєм іронізує над явищем малоросійства (якого наша нація все ще не хоче позбутися) у «Сні про ярмарок»: *Любиш, Саво, сало?
Маєш, Саво, сало, —
Іще тобі мало?*

Ці рядки написала та ж людина, що й гордий клич:

Ми — Нація, сузір'я мільйонів!

Дивує Липа-поет своєю особливістю та різнохарактерністю, однак Липа-прозаїк захоплює ще більше. Читаємо історичний роман «Козаки в Московії» (1934) і сповнюємося гордості за рідну державу — культурну, освічену, європейську. Всмоктуємо свідомістю дивні-давні слова (Ю. Липа наповнив роман великою кількістю стародавніх українських форм), знаходимо замовчувані факти історії й мимовільно стаємо прихильниками авторської ідеї про Україну — регіонального лідера Східної Європи. Відкриваємо «Нотатник» (1936—1937) — збірку різнопланових новел, об'єднаних темою Української Національної Революції 1917—1921 рр. — і купасемося в розливах народнопісенної мови, шемливо переймаючись долею героїв, пильно слідкуючи за драматичною інтригою оповіді. Прохолоднувши від вражень, не можемо збагнути: одна людина змогла досконало написати абсолютного різнопланові твори?!

Не різні, ні, патріотизм у них спільний: ширший, непідроблений.

Утім, Липа не тільки творив літературу

— він ще й вивчав її. Зокрема дав глибоко філософське порівняння ролі й значення Шевченка та Гоголя для України в праці «Бій за українську літературу» (1935). Крім того, Липа приділяв увагу й проблемам історії, антропології, культури, політики. Ось назви деяких його робіт: «Українські відзнаки», «Гетьман Іван Мазепа» (1917), «Табори полонених українців» (1918), «Українська доба», «Українська раса» (1936).

Та фінальним акордом Юрія Липи стало створення безсмертної геополітичної тетралогії — «Призначення України» (1938), «Чорноморська доктрина» (1940), «Росія та її геополітичні можливості» (1940, німецькою мовою) та «Розподіл Росії» (1940). Попри певну одіозність авторської позиції, змушені визнати: думки Юрія Івановича Липи тепер фігурують в усіх українських виданнях із політології, його прогнози справдилися з великою точністю, а публіцистичний стиль згадуваних творів робить ці наукові праці читабельними для широкого загалу. Отакий він, Юрій Липа.

Його не вмістити в енциклопедичну статтю: народився 1900 року в Одесі, в 1929 році закінчив Познанський університет, разом із Маланюком створив у Варшаві літературну групу «Танк», студіював у Вищій школі політичних наук та у Військовій медичній школі у Варшаві, з 1943 року жив поблизу Львова, загинув у 1944-ому як лікар УПА.

• **Олександр СОРОКІН**, член «Просвіти», студент НПУ імені М. Драгоманова

СВІТ ТАЛАНТІВ

ІТАЛІЯ ТА УКРАЇНА — УСМІХНЕНІ СЕРЦЯ

У Києві, як на мене, є свій Ермітаж, це — Музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків на вулиці Терещенківській. Вишукані височезні приміщення, оздоблені деревом, самі собою вже художній витвір. У залах — безцінні картини, скульптури, ікони, гобелени, порцеляна тощо. Уявіть: серед цієї дивовижної мистецької розкоші — виставка малюнків, де італійські школярі та студенти представили Україну такою, як вони бачать.

Саме з італійської зали почалася експозиція — на стендах науковці музею представили сорок п'ять робіт-переможців у конкурсі, що його ініціювала в Італії керівник асоціації "Ла Джинестра" Піна Джинтілі. Ця організація займається молодіжним обміном з іншими країнами.

Директор італійського культурного центру в Україні Ніколо Франко Болоньї підтримує тісні зв'язки з Музеєм мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків і прагнув, аби ця виставка школярських малюнків була просвітницькою — і для киян, і для італійських переможців, які полюбили Україну ще більше, побувавши тут.

До вашої уваги — блиц-інтерв'ю з головними учасниками події.

Ніколо Франко Болоньї:

— Україна стала в центрі уваги тисячі двохсот учнів із дев'яноста італійських навчальних закладів. Вони спочатку ретельно вивчали Україну — історію, культуру, традиції, природу, а потім узяли участь у конкурсі. Десятьом із них пощастило відвідати Україну й на власні очі побачити високі здобутки музейної культури, які є в Києві.

Не виключено, що майбутній аналогічний конкурс відбудеться в Україні. Тоді обдаровані українські діти поїдуть в Італію — відбудеться обмін. З цього приводу ми мали корисну розмову з начальником управління освіти міста Київ паном Борисом Жебровським. Ця домовленість закладає фундамент під перспективу.

До речі, 8 вересня в цьому ж музеї відкриється виставка дуже цінних творів майоліки XVI сторіччя — із палаццо Барберіні в Римі.

Карло Ерміні, начальник управління культури області Лаціо:

— Ми виявили, що Італія та Україна дуже схожі між собою. Це просто чудово! Акцентую, що в конкурсі взяли участь діти області Лаціо, столицею якої є Рим. Ця

Юні художники-переможці в Києві

область славна не тільки спортом і футбольною командою "Лацио", а й дивовижними музеями та культурою. Ось чому наші діти такі легкі на підйом, а діапазон переможців — у віці від 11 до 19 років. Цікаво, що багато з них із власної ініціативи малювали храми України, тобто, вони, насамперед, відчували вашу країну духовною. Можна сказати, що це — початок відно-

син, які встановлюються між школярами України та Італії. І ми дуже віримо в те, що, коли молоді люди знайомляться і спілкуються один із одним, багато негативних речей після цього зникає між народами. Якби ж то держави витрачали на встановлення культурних зв'язків хоча б частку грошей, які вони витрачають на озброєння, світ був би щасливішим.

До речі, в рамках цієї презентації будуть представлені кулінарні й гастрономічні страви, характерні вина області Лаціо. А чи не краще куштувати цю смакосту, виготовлену італійськими майстрами, ніж сперечатися (сміється)?

Маріанна Льютті, 12 років, Рим:

— У Києві я перебуваю лише день, але встигла дуже багато: подивилася Софійський собор, поспілкувалася з ровесниками, відвідала музей Ханенків. Але все по порядку. По-перше, мене вразило, що українські церкви дуже відрізняються від італійських, у вас багато зеленого й синього кольору, а бані — золоті. У нас цього немає, наші католицькі храми здебільшого мармурові та безкупольні.

А ще я встигла поспілкуватися з двома однолітками-українцями, які трішки розмовляли італійською. Вони такі відкриті, веселі та щирі, як ваше сонячне небо. І дорослі дуже чемні й симпатичні, мені здається, що вони постійно простягають нам на долонях свої усміхнені серця.

• **Володимир КОСКІН**

МИСТЕЦТВО

Дивовижний вплив справляє на людину образотворче мистецтво. Сила й лагідність справжнього живопису ніби теплою хвилею оповиває і вже далі несе глядацьку душу від картини до картини світлим залема Республіканського будинку художників на Львівській площі. Тут було представлено родинну виставку Самохіних — трьох незалежних митців, які, однак, доповнюють одне одного своєю творчістю.

Живописець Володимир Самохін і його дружина — архітектор Ніна Вавіна ніби порізному сприймають і відтворюють світ: Ніна Сергіївна справді оспівує архітектурні шедеври багатьох культур та епох, і колекціонери кількох країн поселяють у себе вдома її точне й одухотворене відтворення споруд, у яких утілено геній її колег. А Володимир Калістратович Самохін, який зберіг традицію — київську школу українського живопису, — спокійно і вдумливо передає у своїх картинах те найкраще, що існує в житті: відданість, ліричність, зосередженість у роботі, спрямовані на благо інших людей. Його портрети й краєвиди спершу ніби заколисують внутрішнім спокоєм і гармонією, а потім закумуляована в них енергія переливається в глядача і спонукає його теж прагнути створити щось прекрасне.

Володимир Самохін родом із Красноярського краю, Московську середню художню школу закінчив 1957 р. із золотою медаллю. А живопису в Київському державно-

РОДИННИЙ ТРІУМВІРАТ

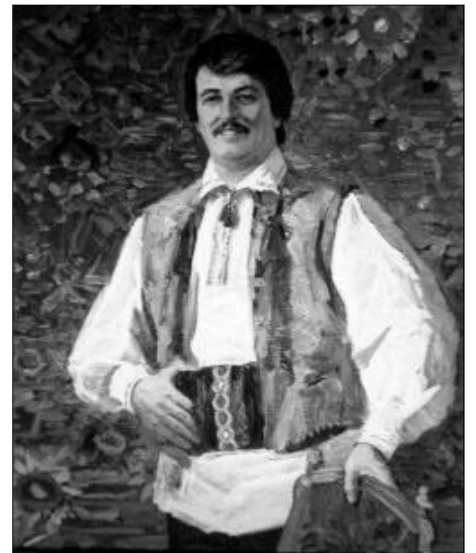
му художньому інституті його навчали такі видатні майстри, як Ілля Штільман, Карпо Трохименко, Василь Забашта, Леонід Чичкан. У цьому році минає три десятиліття, відколи В. Самохін став членом Співки художників України.

Найкращі його роботи розлетілися по містах і континентах, вони зберігаються в музеях і приватних колекціях. Але ці "рештки" (за словами самих художників) вражають і зачаровують глядача. Усе, що пише його пензель, — живе і дихає. Тут — і міліцейський пес у колясці мотоцикла поряд із вусанем-господарем, і шлях молодого художника, на чиему полотні — абстрактні кольорові сполучення, а в думках — трагедія Чорнобиля і події, що відбувалися після неї, а над усім — тонкий, майже міражний Рембрандт, його "Повернення блудного сина". А сам Володимир Самохін, видно, не знає творчих блукань. Його картини говорять про особистість цілісну й чесну. А ще — працьовиту. Бувало, по кілька днів не виходив із майстерні, особливо коли працював разом із народним художником Анатолієм Пламеницьким. І оця самодостатність творчості надає людському життю істинної вагомості та вберігає від суєти суєт.

А що поєднуються рідні душі не тільки в творчості, то киянка Ніна Вавіна, яка вчилася на архітектурному факультеті курсом

нижче, стала його дружиною. Серед її головних учителів — професор Іван Красний, тож художні твори Ніни Вавіної представляють її не тільки як архітектора. Хоча близько тридцяти архітектурно-дизайнерських і архітектурно-скульптурних творів виконала вона для Києва і Москви, Брянська і Тольятті, Рівного та Білої Церкви, Мелітополя та інших міст. Ніна Сергіївна — цікава й невгамовна людина. На громадських засадах зробила вона проект відтворення старовинної грузинської православної церкви в Києві й турбується про збір коштів на її відновлення. Але це — тема окремої розмови.

І колеги-академіки, які виступали на відкритті виставки родини Самохіних, говорили і про їхній спільний із Богом витвір. Надія Самохіна, їхня донька, яка вчилася у таких майстрів, як Віктор Пузирков, Тетяна Голембієвська, Володимир Болдирев, у своєму живописі не наслідує батьків, а йде власною сильною та цілеспрямованою дорогою. То вона творить із кольорових, наче світлових, цяточок мерехтливу цілісність краєвиду Венеції, а то поєднує відкриті кольори в зображенні квітів чи в інших натюрмортах, — наче високе соло зазвучало та бринить у пам'яті глядача. Хоча нині Надія Самохіна обмежена в часі, адже має малесеньке дитинча, її твори написані ніби

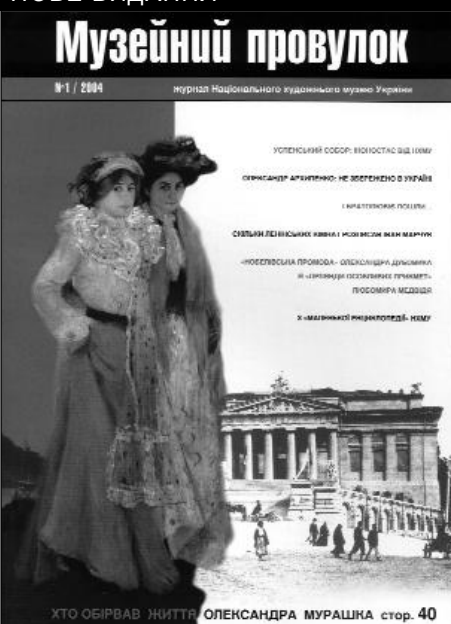
Володимир Самохін. "Портрет Івана Поповича"

сильною, вольовою чоловічою рукою. Певно, перед мольбертом вона ніколи не знає сумнівів і вагань, тому окремі її картини запам'ятовуються одразу, щоб знову й знову виринати в пам'яті глядача.

Виставка родини Самохіних — це справжнє свято образотворчого мистецтва.

• **Ганна КОЗАЧЕНКО,** член правління Українського фонду культури

НОВЕ ВИДАННЯ

Музейний провулок, який починається від знаменитого "будинку з левами" (тобто київського Музею українського мистецтва), можна пройти щонайбільше за три хвилини. А от

прогулянка іншим "Музейним провулком" — новим часописом, перший номер якого видав згаданий музей, виявиться значно довшою та водночас — надзвичайно захоплюючою. На цій "мистецькій вулиці" — багато вишуканих "споруд" із найрізноманітнішою "архітектурою". Та й взагалі, вигляд "Музейного провулку" — як у вулиці сучасного міста з довгою історією: саме в такому місті химерно поєднуються яскраві елементи багатьох століть і стилів. Часто таке еклектичне переплетення надає справжнього шарму кожній окремій вулиці та місту в цілому.

Отже, розпочнемо подорож. Зрозуміло, що перша "зупинка" — в храмі муз — саме в тому, з якого починається Музейний провулок. Великий нарис, присвячений Музею українського мистецтва, відкриває невідомі сторінки його історії. Виявляється, що музей та його велика колекція жили зовсім не тихим музейним життям. Скільки було зібрано експонатів, а потім втрачено в буремні роки... І все-таки багато вдалося зберегти завдяки зусиллям працівників музею.

Далі — можна завітати до творчих майстерень і пізнати таємниці мистецтва худож-

ників минулого й сучасності. Гуляючи "Музейним провулком", зустрічаєшся з видатними українськими митцями — Олександром Мурашком, Олександром Архипенком, Іваном Марчуком, Миколою Стороженком та багатьма іншими, а допомагають "спілкуванню" літературні портрети цих неординарних творчих особистостей. А ще — часопис допоможе заочно відвідати музей і дізнатися про найбільш цікаві його експонати. Серед них — старовинні українські ікони, народні картини з козаками Мамаями тощо.

Та це не означає, що журнал цілком заповнений великими серйозними матеріалами, які важко сприймати невідготуваному читачеві. Великі за обсягом інформаційно насичені статті "розбавлені" цікавими мозаїками з історії світового мистецтва — наприклад, про феномен автопортрета чи художні аукциони. Яскраві міні-історії розповідають про те, що багато художників мали ще й інші мистецькі здібності та захоплення, а всевітньо відомі імена митців, насправді, — псевдоніми. Такі енциклопедичні вставки — немовби смачні "родзинки" у великому пирозі. А справжньою окрасою стали "пое-

тичні дотики" до "полотен" часопису — вірші відомих поетів, присвячені мистецтву.

Великий плюс часопису — зовсім не академічне, а навпаки — стильне оформлення, завдяки чому "Музейний провулок" схожий одночасно й на альбом, і на сучасний кольоровий журнал. Завжди приємно тримати в руках і читати видання, що має своє, ні на кого не схоже "обличчя". Адже оформлення грає далеко не останню роль, тим більше для часопису мистецького спрямування. Певною мірою, "Музейний провулок" навіть подібний до книги, бо до вміщених матеріалів можна ще не раз повернутися.

Серед величезної кількості друкованих видань "Музейний провулок" одразу вирізняється культурологічною тематикою, ґрунтовністю викладення і стильністю — компонентів, які зазвичай забувають додати в окрему одиницю преси. Адже нині вибір схиляється в бік неординарних умов прибутковості — надмірної простоти, "жовтизни" й бульварності. Ігноруючи галасливі неонові "бульвари", хотілося б ще не раз прогулятися "Музейним провулком".

• **Катерина ТАРЧЕВСЬКА**

ПРИКМЕТИ

ІЗ НАРОДНОЇ
СКАРБНИЦІ

Все хороше минає дуже швидко. Так, не встигнувши по-справжньому розпочатися, закінчилося літо. Наступає найпоетичніша і, певною мірою, найсумніша пора року — осінь.

Людська природа така, що ми завжди хочемо знати майбутнє. Це ж стосується і погоди на найближчий сезон. І тут на підмогу приходять народні прикмети. За природою спостерігали століттями, підмічали всі її нюанси. Прикмети допомагали селянам вести господарство. Ми пропонуємо вам лише малесенький шматочок із цієї народної скарбниці.

Вересень слухає погоду січня. Грім у вересні віщує теплу осінь.

Восени листопад швидко минув — чекай суворої зими.

Осінній іній — на суху й сонячну погоду.

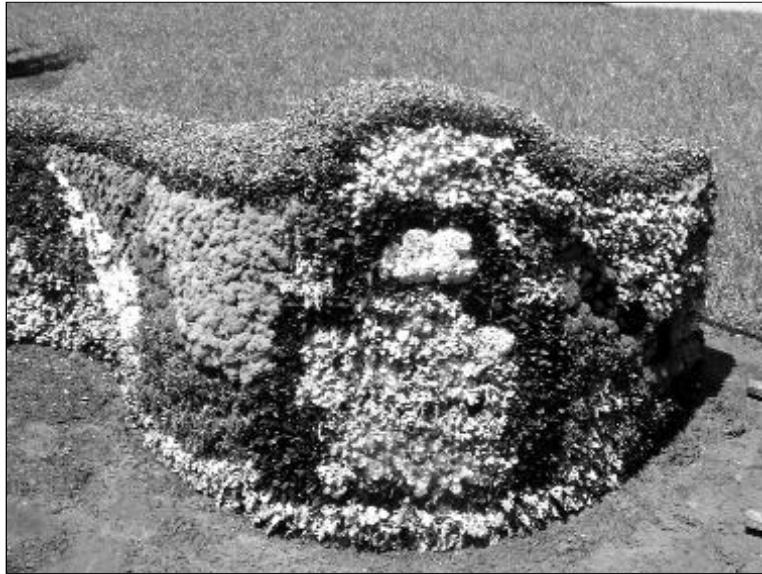
Павутиння стелиться по рослинах — чекай суворої зими.

Як листопад дерев не обтрусить — довга зима бути мусить.

Якщо лелеки летять високо, не поспішаючи, буде гарна осінь.

Якщо у вересні на дубах багато жолудів, чекай багато снігу перед Різдом.

Пищить снігур у листопаді —

КВІТИ — З ЛЮ-

Квіти, як небо і сонце, можна споглядати безкінечно. Доторк до гармонії — і серце грає радістю, досконалість краси підносить дух до висот. Квіти нагадують людям про втрачений рай...

49-та міська виставка квітів, що відкрилася в Печерському ландшафтному парку напередодні Дня Незалежності, дарує відвідувачам радість зустрічі з прекрасним.

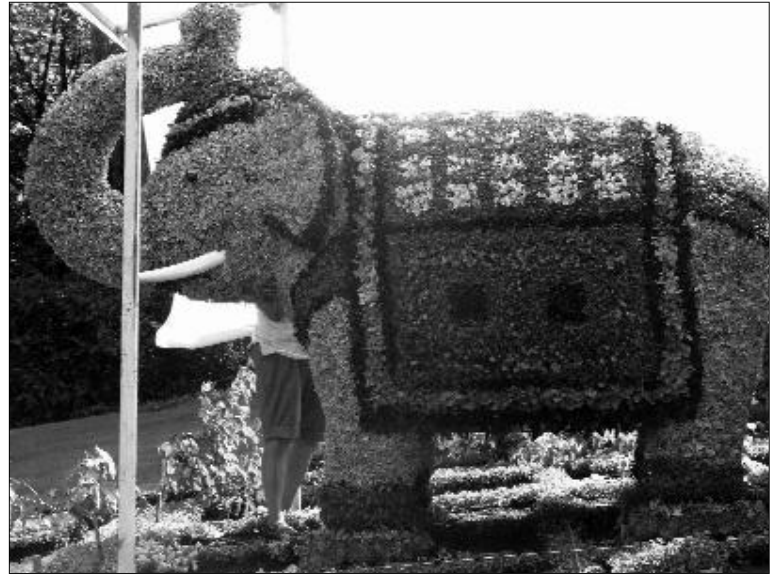
Різноманітні композиції (цього року переважає "тваринна" тематика — слон, тур, верблюди...) вражають уяву: яка копітка праця передувала створенню усіх цих дивовиж!

Виставка квітів — це також прощання з літом. Після Спаса, як відомо, готуй рукавички про запас. А

далі — вже лише сніжинки милуватимуть око своєю довершеністю.

Та поки звучить пісня літа, й останні її звуки — найсолодші, наймиліші! — полонять серце, насолоджуймося цим святом — тремким, тендітним... Квіти — такі ніжні й довірливі, вони прагнуть захоплених поглядів, пора їхнього цвітіння — мить. Але ця мить — велика Вічність гармонії.

● **Галина ГАРМАШ**
Світлини **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

ГОРТАЮЧИ КАЛЕНДАР

26 серпня 1978 року на трон Папи Римського був обраний венеціанський кардинал Альбіно Лучано, котрий першим узяв собі подвійне ім'я — Іван Павло I — у пам'ять про своїх попередників Івана XXIII і Павла VI. Однак він правив недовго: усього 34 дні. Після нього на святий престол зійшов поляк Кароль Войтила — нині Іван Павло II.

27 серпня 1856 року народився Іван Якович Франко. Один із найяскравіших представників української інтелектуальної еліти на світових видноколах. П'ятдесят томів його творчого спадку — це лише частина написаного автором. Засновник неоромантичного й неореалістичного напрямів в українській літературі XIX — початку XX ст.

Народився Іван Франко в с. Нагуєвичі (тепер — с. Івана Франка Львівської обл.). У молоді роки захоплювався соціалістичною ідеологією, разом із М. Драгомановим та М. Павликом заснував Радикальну партію. Через ліві переконання не був допущений до австрійського парламенту, куди балотувався як селянський депутат.

Зустріч у 1884 р. із М. Грушевським і тісна співпраця з ним допомогли Іванові Франку пережити тяжкий період розчарування й розриву з Драгомановим — виразником ідеології українсько-російського федералізму, в якому Україні відводилася другорядна роль.

Його художній талант не замикався в національних рамках, він писав українською, польською, німецькою мовами.

У 1916 р. І. Франко був висунутий на здобуття Нобелівської премії та невблаганна смерть

(28.05.1916) викреслила його зі списків кандидатів на високу міжнародну нагороду.

28 серпня. Перша Пречиста. Успіння Пресвятої Богородиці. Поява образу Успіння Богоматері в Печерському монастирі усна традиція співвідносить із прибуттям до Києва греків-майстрів і з початком побудови Великої Печерської (Успенської) церкви. За оповіддю Києво-Печерського Патерика, звістку про те, щоб іти для будівництва Великої церкви — саме до Києва, у Печерський монастир, — майстри чудесним способом отримали від Богородиці.

На це свято в храм годиться приносити для благословення колосся й зерно нового врожаю. Та-

ПЕРЕДДЕНЬ ОСЕ-

кож за народними прикметами, з Успіння сонце засинає.

28 серпня 1888 року народився Дмитро Іванович Донцов — відомий публіцист, політичний діяч. Народився він у м. Мелітополь родині заможного поселенця. Протягом свого довгого життя Д. Донцов еволюціонував: у ранній період він — прибічник соціал-демократії, під час Першої світової війни — діяч і перший голова "Союзу визволення України". У подальшому очолював Українське телеграфне агентство в уряді гетьмана П. Скоропадського. У час міжсвітовими війнами розкрився його талант публіциста. У низці праць він заклав підмурівки ідеології українського націоналізму у вигляді "чинного націоналізму". Для Д. Донцова український націоналізм був тією силою, яка могла стати

найважливішим фактором відродження України як держави. Його ідеологія значною мірою була основою для виникнення і зростання Організації Українських Націоналістів (ОУН), членом якої сам Донцов не був. Ідеолог "чинного націоналізму" вважав рушійною силою історичного процесу ініціативну меншість — "формотворчу, будівничу, правлячу касту", якій народ повинен підпорядковуватися. Така позиція мала специфічний характер і була, насамперед, відповіддю на потреби конкретної політичної діяльності в Україні після падіння Української самостійної держави. Цим пояснюється блискавичне поширення цієї ідеї в українському русі й така ж відносно швидка

втрата позицій. Але незаперечним є факт, що творчість Д. Донцова відіграла вирішальну роль у розвитку української духовності й політичної думки в 1920—30-х рр.

Від 1947 р. і до кінця життя (30.02.1973) Д. Донцов мешкав у Канаді, викладав українську літературу в Монреальському університеті, продовжував публіцистичну діяльність. Він жодного разу не зневірився в тому, що Україна здобуде незалежність.

29 серпня. Свято перенесення із Едеси в Константинополь Нерукотворного Образу Господа нашого Ісуса Христа. За переказом, Нерукотворний Образ відбився на хустці, якою свята Вероніка притулила до обличчя Христа, коли Його вели на Голгофу. Образ зберігався в сирійському місті Едесі, але, коли він був захоплений арабами, візан-

тійський імператор Константин наказав викупити Образ, і в 944 він був перенесений у Константинополь.

Третій Спас — його ще називають горіховим, тому що до того часу дозрівають горіхи, і їх несуть освятити в церкву. Також — хлібний Спас. Кажуть, Третій Спас хліба припас. Печуть пироги з пшениці нового врожаю. У цей день чистили до осені джерела. На Третій Спас спостерігають відліт пташок, особливо ластівок і журавлів. Вважається, що ластівки відлітають у три Спаси, а якщо журавель відлітає до Третього Спаса, на Покрову буде мороз (14 жовтня), а як ні — зима почнеться пізніше.

30 серпня 1991 року заборонена Компартия України.

1 вересня 1939 року о 4.45 ранку близько півтора мільйона німецьких солдатів увійшло на територію Польщі по всій довжині майже тритисячкілометрового кордону. Одночасно німецька авіація розпочала бомбардування польських аеродромів, а військові кораблі й підводні човни атакували польські морські бази в Балтійському морі. Нацистський лідер Адольф Гітлер назвав цю операцію оборонною, але Велика Британія і Франція втрутилися в конфлікт і 3 вересня оголосили Німеччині війну. Так почалася Друга Світова війна. 8 вересня німецькі війська вийшли на околицю Варшави, а 7 вересня радянські війська почали окупацію Польщі зі Сходу. 28 вересня капітулював варшавський гарнізон. У четверте за свою історію Польща була переділена агресорами.

● **Матеріали підготувала**
Олена БРЕЗІЦЬКА

СВЯТЦІ

ІМЕННИКИ
ВЕРЕСНЯ

- 1 — Андрій, Тимофій
- 2 — Самуїл, Севір
- 3 — Агапій, Васса, Фадей
- 4 — Афанасій, Северіян
- 5 — Евтихій, Іриней
- 6 — Арсеній (Арсен), Георгій, Петро
- 7 — Варфоломій, Міна, Тит
- 8 — Адріан, Наталія
- 9 — Анфіса, Савва (Сава)
- 10 — Анна, Анатолій, Веніамін, Захар, Зинон, Гнат, Іларіон, Йосип, Лаврентій, Леонтій, Федір
- 12 — Арсен, Гаврило, Григорій, Данило, Єфрем, Іван, Макар, Павло, Олександр, Яків
- 13 — Геннадій, Купріян
- 14 — Марфа (Марта), Семен
- 15 — Антон, Іван, Федот, Феодосій
- 16 — Зинон, Іван, Петро
- 17 — Федір, Юліан
- 18 — Афанасій, Гліб, Давид, Єлизавета, Захар, Максим, Раїса, Федір
- 19 — Архип, Зинон, Кирило
- 20 — Іван, Лука, Макар
- 21 — Марія
- 22 — Ганна, Йосиф, Микита
- 23 — Андрій, Климент, Павло, Петро
- 24 — Герман, Дмитро, Сергій, Федора
- 25 — Семен, Федір
- 26 — Валеріан, Ілля, Корній, Леонтій, Лук'ян, Петро, Юліан
- 28 — Максим, Микита, Степан, Федот
- 29 — Віктор, Людмила
- 30 — Віра, Ілля, Любов, Надія, Софія

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.

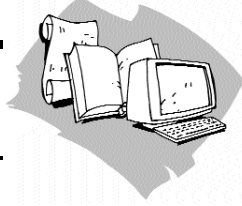
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

В. о. головного редактора Євген Голибард.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голота, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Ющук.
Комп'ютерна верстка:

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovo.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світлини не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

ЧАС ЗБИРАТИ

Сьогодні Інтернет, програмні продукти, наукова термінологія, побут із благословіння та сприяння засобів масової інформації пропагують виключно одну мову — англійську. Тому в наших ЗМІ щоразу знаходимо шоп (крамниця), менеджер (керівник), секвентивна коробка авто (коробка передач автомобіля з послідовним переключенням), сідром (лазерний диск), флешка (зовнішній накопичувач інформації), а ще мейли, есемеси, мікшери, сайти, бренди і т. д., і т. п.

Ті, кого називають батьками нації, в глибині душі впевнені, що їхнє покликання й основне завдання — “нагодувати й одягти” народ, а решта — похідне й розв’язується автоматично. Це жорстока й прикра помилка. Легковажне ставлення до мовної освіти й мовного розвитку свого народу зумовлене нерозумінням сутності мови і зведенням її функції лише до функції комунікації.

Як писав голова Харківського лексикографічного товариства В. В. Дубічинський, функція комунікації — це “дійсно, важлива функція мови в епоху інформатизації та комп’ютеризації багатьох сфер суспільного життя. Але лінгвісти, психологи, педагоги, культурологи, філософи XIX—XX століть трактують рідну мову глибше — як скарбницю всієї історичної спадщини народу, всього його духовного, інтелектуального досвіду, його способу мислити й відчувати”.

Сьогодні середня школа навчає української мови усіх своїх випускників, незалежно від того, яка це школа (чи українська, чи російська).

ДВОМОВНІСТЬ — ЦЕ ПАСТКА ДЛЯ НАЦІЇ

Сьогодні є Конституція України, є Закон про освіту, є накази Міносвіти, є накази ректорів про навчання державною (українською) мовою у вищих навчальних закладах. Проте навколо цих документів точаться гарячі дискусії так званих “двомовників”. У засобах масової інформації вони навіть вимагають від кандидатів у президенти запровадження в Україні двох державних мов.

Я б запропонував до цих двох мов додати ще й англійську чи німецьку або французьку. Бо я завжди згадую вислів древніх: “Людина стільки разів людина, скільки мов вона знає”. Але я хотів би, щоб кожна людина в державі Україна знала й послуговувалась у своєму житті, перш за все, українською мовою. Бо зараз під гаслами боротьби за двомовність чітко проглядає імперська політика — надати російській мові статус державної, зробити її панівною, а українську мову знов відсунути на задвірки.

Зараз навіть провідні керівники уряду, депутати Верховної Ради, посадовці дуже часто нехтують українську мову. Мене ображає, коли віце-прем’єр мого уряду М. Азаров не може вимовити українською мовою трьох слів. Мені не зрозуміло, як може на всю Україну (а не тільки південно-східну, яка його обрала до Верховної Ради)

виголошувати свою промову російською мовою депутат А. Чародеев. Мені зовсім не до вподоби, коли відомий політолог В. Маленкович у телепрограмах на запитання українською мовою відповідає російською (хоча й володіє українською дуже добре). Думаю, що всім треба згадувати прописну істину: “Без мови немає держави”.

І знов я згадую греків, які не дозволили супротивникові грати за своїми правилами, а нав’язали йому свою гру. Тож, може, й нам треба зважити на нашу Конституцію, наші закони й накази та вимагати від усіх без винятку грати за нашими, українськими правилами.

На наші обгрунтовані докори про відсутність достатньої кількості слівників, про брак навчальної літератури, виданої українською мовою, наші зверхники мають виправдання — немає грошей. Але сьогодні ми бачимо безліч дво- та триповерхових будинків, вартість яких сягає сотень тисяч “зелених”, чуємо від політичних оглядачів жахливі цифри витрат на проведення передвиборної агітації. Якби ці гроші витратити на освіту, друкування підручників, словників, художньої літератури, то ми змогли б сказати, що настав кінець покріпаченню душі, могли б забезпечити наш інтелектуальний,

культурний, технічний та економічний поступ, стали б провідною в Європі державою.

Наші ЗМІ переконують нас у тому, що за останній рік ми маємо видатні досягнення в економіці, політиці, суспільному житті. А я бачу, що наші провідні заводи як “лежали”, так і “лежать”, науково-дослідні та технологічні інститути систематично закриваються. Бачу, як бідують пенсіонери, робітники, інженери, студенти, як тяжко їм доводиться заробити копійчину хоча б на харчування.

На нарадах у ректораті я чую про те, що наш університет заборгував за воду, тепло, електрику тощо, що ці витрати ми можемо покрити лише за рахунок позабюджетних коштів, бо в бюджеті держави коштів на це не передбачено. І мені стає моторошно за нашого ректора, який не має бюджетних коштів, але повинен платити, бо інакше нас відключать від усіх джерел, мені стає соромно за наше Міністерство освіти, яке радіє навіть із тих крихт, які виділяє уряд на вищу освіту.

У липні нас усіх “запросили” на митинг, зібраний з метою підтримки харків’янами В. Януковича на виборах у Президенти України. Там я побачив безліч портретів кандидата, грона повітряних ку-

льок із прапорами, а на будинках величезні гасла: “Харківщина — за Януковича”, “Янукович — наш Президент”. І мені згадалися слова нашої відомої співачки, депутата Верховної Ради Оксани Білозір: “Уряд Януковича мене просто вражає тезою про стабільність... Так, їм потрібна стабільність, їх задовольняє розподіл благ, задовольняє потік фінансів, який вони мають. Але нас, звичайних українців, ця стабільність на рівні принизливої заробітної платні, принизливого соціального захисту не задовольняє. Нам ця стабільність не підходить. Нам потрібна така стабільність, у якій ми були б людьми... Лунають сентенції в душі Медведчука: от бачите, кого б ви там не обирали, у нас влада сильна, як ніколи, і ми можемо зробити те, що нам треба. Звичайно, у мене це викликає протест...” (“Слово Просвіти”, 1—7 липня 2004 р.).

Отже, виникає слушне запитання: чи не треба й нам — і літнім, і молодим — наслідувати приклад греків і почати грати свою гру, не дати нашим супротивникам грати так, як цього хочуть вони? Не тільки у футболі, а й на виборах президента гра має бути чесною!

І знову згадую слова нашої мініатюрної, але сильної духом жіночки Оксани Білозір: “Їхня сила — наш страх. Наша сила — це їхній страх”. Добре відомо, якщо сходяться дві сили, то перемагає більша сила, якщо ж сходяться сила й дух, — завжди перемагає дух.

Віталій ЄВСТРАТОВ, професор НТУ “ХПІ”, м. Харків

СЛОВО ВІДГУКНЕТЬСЯ

Вживання слова “регіон” в українській мові давно перевищило розумну межу. Що ж воно означає, це чи не найуживаніше нині слово?

Читаємо навмання будь-яку газету чи слухаємо новини:

“У регіоні Балкан..., єврокарпатський регіон..., чорноморський регіон...”

Отже, “регіон” — це кілька країн навколо чи поблизу якоїсь географічної одиниці? Не поспішайте з висновками, бо далі буде: “...сонячна система знаходиться на околиці, далеко від центрального регіону Галактики...”

Тобто “регіон” — це частина Галактики?

Та ні ж, “регіон”, якщо послухати прогноз погоди, — це п’ять часток України: “...західний регіон..., ...східний регіон..., ...північний регіон..., ...південний регіон..., ...центральний регіон...” Але “Українські новини” наполягають, що “регіон” — це окрема область:

“...полтавський регіон..., ...закарпатський регіон..., ...херсонський регіон...”

А деякі повідомлення звучать сенсаційно:

“...сіамські близнюки зрослися в регіоні живота...”

Реклама додає: “...щоб позбутися болі в регіоні хребта...”

Що тільки не обзивають “регіонами”! Це й геологічні структури: “...Донбаський регіон...” (себе: в назві два іменники — “басейн” і “регіон”), “...регіон Кривбасу...; ...регіон Азовсько-Чорноморського шельфу...” (також два іменники — “шельф” і “регіон”); окремі міста:

СЛОВО — СКОРПІОН

“...столичний регіон..., ...в регіоні міста Харкова...”; частини міст: “...регіон порту..., ...регіон Личаківського кладовища...”; і навіть поліські болота: “...конкретний регіон — Рокитнівські болота...”

А історики знаходять “регіони” і в льодовиковий період, і в часи князівської Русі: “...архантропи замешкували безмежні степові регіони..., ...поляни жили в регіоні середнього Подніпров’я...”

Після подібного масового вживання слова “регіон” спантеличує його використання у назвах державних установ. Ну що воно таке “Інститут регіональних досліджень”? Що там вивчають? Процеси в Галактиці, болі в животі чи “замешкування” архантропами наших степів у сиву давнину? А “регіональна митниця” — це куди? Існує навіть партія “регіонів”. Отже, регіони тепер усюди, де є осередки цієї партії?

У мовах, значно бідніших за українську, слово *region* справді вживається досить широко. Наприклад, в англійській:

- 1) країна; край; область, округ;
  - 2) район (країни);
  - 3) шар (атмосфери);
  - 4) зона, смуга і т. п.
- У словосполученнях може вживатися й більш вузько, наприклад, черевна порожнина (*the abdominal region*).

Але ж наші предки, на відміну від інших народів, створили українські природні терміни на будь-який випадок і смак, збагатили мову великою кількістю синонімів. Наприклад, до згаданих слів “безмежні степо-

ві” можна використати “краї”, “землі”, “місцевості”, “місцини”, “зони”, “території”, “терени”, “сторони”, “простори”, “обшири”, “нарешті”, “області”, “райони” та інші. Поетично звучить — “безмежна широчінь (просторинь)”. Але ж ні! Замість питомих українських і гармонійно давно пристосованих іншомовних слів береться чужорідне немілозвучне слово “регіон”, яке грубо порушує мелодіку української мови. З “регіонами” пісень не створиш. Лиш одне слово, а наскільки воно збіднює українську мову! Саме такі слова І. Огієнко назвав *скорпіонами*.

Крім звичних адміністративних термінів — хутір, село, селище, місто, район, область, країна, — українці мають історичні, поетичні та інші назви країв і земель України: Слобожанщина (Слобідська Україна), Січеславщина, Полісся, Галичина, Поділля, Буковина, Покуття, Срібна Земля (Закарпаття), Лесин край (Волинь) тощо. Навіщо ж замість них вживати неприродне для нашої мови слово “регіон”? Абсурдно писати чи говорити “Полтавський регіон”, якщо це звучить гірше й довше, ніж вироблене віками “Полтавщина”. Так навіщо нам ті “регіони”?

Мої регіональні висновки: найголовнішою проблемою регіону Україна є РЕГІОНІЗАЦІЯ, ГУБЕРНАТОРИЗАЦІЯ, ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ та інша ДЕБІЛІЗАЦІЯ України.

Володимир ВІТЕНКО, м. Ужгород

НОВА АБЕТКА

До Дня Незалежності України в столичній галереї “Лавра” відомий художник-графік Василь Чебаник пре-

зентував свою нову версію української абетки. Професор Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури Василь Чебаник, який нещодавно відзначив свій 71-й день народження, зазначив, що працював над “ноюю абеткою” все життя, бо вважає, що “сучасна абетка позбавляє українську мову самотності”. Цю самотність графік знайшов, синтезувавши елементи з фінікійської і давньогрецької мов, кирилиці та латинки. У підсумку майстер книжкової графіки, мистецтва шрифту й інтро-

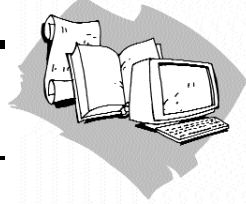
ВИНАХІД

лігації запропонував близько 20 змін до сучасного написання українських літер. Більше того — він сподівається, що нинішній уряд затвердить ці зміни, й усе населення відтоді писатиме по-новому.

“З такою абеткою не потрібно буде вчитися читати”, — оригінально заявив Василь Чебаник, який, окрім іншого, прагне вдосконалення естетично-образного мислення українців. Щоправда, наші фахові мовники і ширший загал досить скептично сприймає подібні новації, адже Україна ще навіть не перейшла на новий правопис, над яким працювали десятки академіків і необхідність якого така очевидна.

Олександр СОЛОНЕЦЬ

ПРАКТИКУМ ДЛЯ БАТЬКІВ

Я мала честь вісім років бути практичним психологом у Державній художній середній школі ім. Тараса Шевченка. Коли ближче познайомилася з учнями (в середніх класах я ще й читала людинознавство, у старших — психологію), в одному з класів на батьківських зборах запропонувала відповіді на запитання: “Чи важко бути чоловіком (дружиною)?” Щасливі подружжя відповідали: “Нелегко”; “Важко”; “Треба докласти зусиль”. Неблагополучні сім’ї, як правило, дотримувалися протилежної точки зору: “Нічого складного, тільки якби він (вона)...” Далі йшли претензії, лайки, взаємні звинувачення, звинувачення дітей. Словом, — глухий кут.

Глухі кути — в багатьох сім’ях. Пригадую свій перший рік роботи. Якось зайшла до кабінету мати семикласниці й попрохала допомогти їй уладнати стосунки з дочкою. “Я розумію, що вік у неї такий. Сама біолог, а нічого не могу вдіяти. Наші стосунки з нею вже давно перейшли межу інтелігентності. На мої зауваження не реагує. Сказала, покине дім, буде сама заробляти на прожиття, хоча сім’я наша на матеріальну скруту не скаржиться. Ніяких ущемлень дочка не зазнає”. Я обіцяла допомогти.

Через кілька днів до мене зайшла дівчинка, не підозрюючи, що приходила мати. Ми пили з нею чай. Слово за слово — і раптом: “Скажіть, будь ласка, в монастир із якого віку приймають? Як потрапити в якийсь віддалений? А чи зможу я потім забрати до себе бабуся?” І так гірко заплакала. А коли заспокоїлася, розповіла: “Відтоді, як до нас приїхала бабуся із села, мама з нею не розмовляє. Вірніше, вранці говорить: “Добрий ранок”, — увечері: “На добраніч”. І все. Ось уже два роки так. Не любить вона її. А бабуся — найдобріша в нас у сім’ї. Ще коли виходила на вулицю, підбрала восени бездомне кошенятко. Годувала його, розмовляла з ним. А потім воно кудись зникло, хоча надвір його не випускали. Бабуся засумувала, і я принесла їй красиву маленьку кішечку. Назвали Даркою. Моя бабуся навіть одужувати почала. Але взимку і Дарка зникла. Я здогадуюся: то мама її кудись віднесла, як і першу. На зло. Їй не подобалося, коли ми з татом були лагідні з бабусяю, коли Дарка мурчала біля неї. І завжди чекала мене зі школи. Бабуся тепер зовсім занедужала, я ночами довго плакала. А зараз прийняла рішення. Піду в монастир служницею і бабусяю візьму з собою. Іноді думаю, що мати в мене — не рідна, інакше не була б такою жорстокою”.

Так, діти дуже чутливі до несправедливості. І за свою правду, і за правду близьких вони повстануть проти будь-кого. У нашому випадку — проти вчинків матері.

Є різні методи врегулювання конфліктів. Батьки ж нерідко обирають не найкращий. Умовляеш їх, переконуєш, а в них свої аргументи. Бо пригадують власне дитинство як абсолютне свавілля батька й матері, час лайок та бійок. І вважають такий метод виховання надійним. “От бачите: сварили мене й били, а виріс (виросла) людиною”.

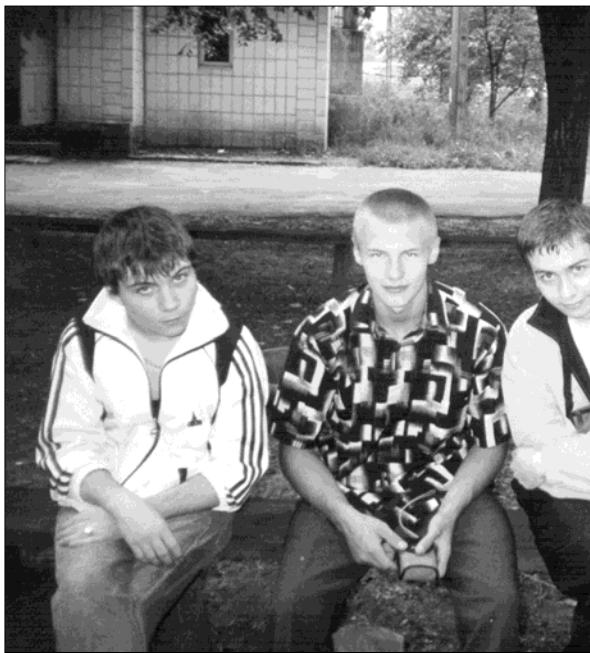
У зрілих сім’ях знають, що діти просто не можуть бути поганими. Якщо й трапляється щось, це означає: між дорослим і дитиною виникло непорозуміння. Або самооцінка дитини стала загрозливо низькою. За великим рахунком — із цієї сім’ї пішла любов.

Мова піде про домашнього психолога. У якійсь мудрій книжці я прочитала таке: у кожній сім’ї хтось тримає щастя у своїх руках. Той, хто сильніший? Ні, — той, хто більше любить.

Домашній психолог підготує інших членів сім’ї до думки, що не

СТОРІНКИ ЩОДЕННИКА ШКІЛЬНОГО ПСИХОЛОГА

“Умійте прощати. Років у 12–13 наші діти можуть образити нас так, що потемніє в очах. Здається: навіщо жити? Але настане ранок, буде винуватий погляд і ніби ненароком кинуті слова: “Ой, мам, я тебе так люблю...” Умійте прощати те, що прощати нелегко”.
(3 листа нашої дописувачки)

все в їхньому “королівстві” було гарзд, тому що всі потроху “розхитували” лад у родині, — і треба щось змінювати. Підкаже, як стати терпимим до чужих вад (а може, то й не вади зовсім). Домашнім психологом може бути не лише мати чи батько, а й дідусь, бабуся, старший брат чи сестра — той, хто пильнує за “температурою” в родині. Якщо хтось постійно стомлюється, інший занадто дратівливий, у глави сім’ї сьогодні невмотивований “вибух агресії”, — це свідчить лише про одне: не складаються стосунки в людини з тим світом, у якому вона живе. І виразка шлунка в когось із членів родини — звідти. Інфаркти, інсульти, високий тиск, деформовані суглоби — теж звідти. Емоційні “вибухи” йдуть усередину. Звідси — хвороби, сирітство дітей після розлучення батьків. Із погляду житейського, до психолога, а ще краще — до психотерапевта, слід звертатися ще до розлучення, бо ж багато в чому лиху можна запобігти.

Я знаю кілька домашніх психологів, які водночас допомагали своїм знайомим, — ті до поліклінік ходили щодня, як на роботу, кляли лікарів, жаліли своє “загублене” життя, але проявляли неймовірну волю до того, щоб нічого не робити для поліпшення свого стану і здоров’я. Після двох-трьох бесід люди змінювалися на очах.

Звісно, домашній психолог, беручи на себе таку ініціативу, змушений багато працювати над собою, самому стати терпимішим, поступливішим. Ця неймовірно цікава друга професія примушує багато над чим замислитися, дещо переосмислити й поділитися своїми думками, сумнівами з іншими, аби не повторювати помилок. Наприклад, чи варто було своїх діток-близнюків однаково годувати, одягати? Мабуть, що ні, бо й темпераменти, і характери в обох різні. Чи слід лівшу робити правошою? Чи варто дорікати молодшій доньці, що вона не така, як її сестри? А може, її несхожість не є вадою. Вона має право на свої думки і вчинки. А що таке характер, і чи буває він поганим? Звичайно, скажете ви. Не поспішаймо з висновками.

“Кого виховувати легше — хлопців чи дівчат?” — буває, що й таке питання постає у батьківському середовищі.

Легше — тих, кого привчили до праці над собою, замислення над сенсом життя, до випробувань на міцність.

Сашко Яценко, Юра Семків і Мирослав Буртовий уже випробували себе в парашутних стрибках.

Домашній психолог радить усій родині, як не слід провокувати оточуючих (особливо дітей) на сварку. Радить обходитись у своїй мові без фраз, сформульованих із негативним відтінком (“Ти не будеш читати цю книжку”), або безособово-директивними: “Негаймо перемий посуд”, “Винеси сміття”. Достеменно відомо: наш організм навіть на рівні м’язів не сприймає негативних часток “не” і “ні”. Тому треба бути з ними дуже обережними.

Так хочеться запобігти труднощам, які можуть чатувати на наших дітей у майбутньому. Багато неповнолітніх миряться з недостатнім життям, думають: окрики близьких, погрози, бійки — це так і треба. Не здогадуються, що родинне життя можна змінити на краще.

“Я знайшла в собі мужність розлучитися й ніколи більше не зустрічатися з ним, не підпускати до нього дівчаток”, — так спокійно говорить у кабінеті психолога мати двох доньок (дітей, звичайно, не запитувала, і ті страждають, бо люблять батька). А може, мужність потрібна була, щоб зберегти сім’ю або принаймні не відбирати батька в дитей?

Батьки — це вчителі найважливішої в світі школи. Роль їхню не можна назвати легкою. Навіть у найкращих сім’ях треба постійно бути готовим до змін. Переміни обов’язково траплятимуться. Сім’я — свого роду світ загадок, нерідко прихованих не тільки від чужого ока, а й від ока членів родини. Запитуйте у батьків, як родина снідає, обідає, вечеряє. Відповіді найрізноманітніші. — Імо нарізно. Ви ж знаєте, в які часи живемо.

— Імо мовчки. До вечора натомилася, швидше б у ліжку.

— У нас за вечерюю стріли злої іронії летять один в одного. Але не лаємося.

— Сніданок і обід — нарізно. Вечеряємо разом. Так виходить, що саме за вечерюю з’ясовуємо стосунки. І це псує настрої.

Сім’ї, де навіть вечеряють окремо або традиційно їдять мовчки (ні про що не перемовляються словом), або починають з’ясовувати стосунки аж до сварок, — це сім’ї проблемні, сім’ї ризикую.

Є родини, де не склалося життя, там люди, здебільшого, діти, часто хворіють. Це їхні організми дуже людськи реагують на нелюдську атмосферу, в якій живуть. І головне — вони навіть не усвідомлюють цього. В ідеалі — рідний дім має бути наповнений світлом, яскравими фарбами, гумором. Сюди мають повертатися для відпочинку й набратися сил, щоб відчувати себе завтра впевнено в оточуючому світі.

Найскладніше в нашому житті — це вміння спілкуватися. Цю школу діти також мають проходити в сім’ї, щоб потім передати своїм дітям. Учені вважають, що за день дитина повинна одержати не менше 8—9 заохочень, їх називають “словесними погляджуваннями”. А ще — частіше усміхатися, покласти на голівку чи плече руку, а то й притиснути.

У зрілих сім’ях так і ведеться. На причину появи повій-дівчат (і дівчаток) спершу звернули увагу журналісти. А тепер уже й учні підтверджують: повій, як правило, — це ті, хто не одержав достатньої теплоти батьківської ласки в дитинстві.

Погано живеться дітям, де авторитарний батько чи мати (або обое). Там, де батько тиран, — діти — жертви. Це написано на їхніх обличчях, відчувається і в поведінці. Для таких відшукається маленький тиран у дитячому садку, потім у школі і т. д. Такі ніколи практично не бувають успішними. З них виростають люди-невдахи.

“Мамусю, я тебе люблю”, — каже другокласниця матері. А у відповідь: “Відійди, ти вчора одержала погану оцінку” — або: “Мені ніколи”. У сім’ї має бути свій етикет. Тоді діти вчаться бути щасливими. В одній родині ніколи не з’ясовують перед сном стосунків і бажають доброї ночі. У другій — уже перед сном: “Фу, ми й забули: ти ж, Вітьок, сьогодні іменинник. Ну, вітаємо”. У третій: “Не наважився вам подзвонити. Справа в тому, що я розбив кавовий сервіз” — “Біда невелика, — відповідав батько. — У древніх греків є прислів’я: добровільно ніхто не помиляється”. Ось такі ми — батьки.

Тайса МОСТОВА,
журналістка

НЕ ХЛІБОМ...

БЕЗ КНИГИ НЕМАЄ ПРОГРЕ-

Я — студент катехитичного факультету Дрогобицького інституту Пресвятої Трійці УГКЦ.

Подальша мрія мого життя — стати священником, присвятивши себе службі Богові й Україні.

Я глибоко переконаний: тільки духовно очищене суспільство зможе без сторонньої допомоги побудувати свою державу, свій добробут.

Мені 24 роки. Я — сирота. Живу тільки з 70-річною мамою на її пенсію, яку вона отримує за віком у сумі 143 грн. 78 коп. Цих грошей нам ледь вистачає на прожиття.

Книжки сьогодні — не з дешевих, і я не могу купити собі ту чи іншу добру книгу, щоб поглиблювати свої знання і цим бути кориснішим для людей. Звертаюся листом із проханням допомоги до наших вітчизняних видавництв. А вони в міру можливостей, надсилають мені одну чи дві книги, за що я їм дуже вдячний. Я розумію, що, на превеликий жаль, розум та серце наших можновладців не відкриті для поступу завдяки книзі. Видавництва ледь жевріють, але книги все-таки виходять, хоча й не масовим тиражем, як би цього хотілося, й українці пізнають свою історію.

І коли люди, працюючи за мізерні зарплати, ще й допомагають іншим “пізнати правду з книг”, то “не вмерла і не вмере наша Україна”, котра тримається на таких ідейних патріотах. Хто, як не вони, добре розуміють, що без книги не розквітнути прогресу.

Микола ДАНКЕВИЧ,
с. Опака, Львівщина

3 МОВИ ВСЕ ПОЧИНАЄТЬ-

Наша молодь настільки зрусифікована попсою, школою, українським (чи українським?) телебаченням, “караоками на майдані”, FM-блатарями, російською естрадною сараною в Україні, українсько-російськими співаками, що навряд чи молодь відчуває себе українською.

Закономірність чітка: чия мова — того й держава, чия мова — того й армія, суд, міліція.

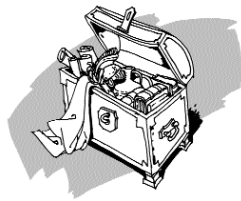
Молодь — майбутнє України! Виховаємо її на національних, не “братських”, традиціях — значить, врятуємо Україну. Все інше — так званий інтернаціоналізм, братерство братнє, історична спільність, коліска, слов’янізм, — це з московської чаші, московська отрута, що під личиною дружби, братерства, єдиної культури, єдиного інформаційного простору, єдиних, а насправді — російських мас-, теле-, радіо-, аудіо- пісенних медіа перетворюють нас, українців, на зомбі, слухняних, затурканих воїтелів за чужим інтересом російської імперії.

Ми — сини великого, окремішньо-самостійного народу, котрий проклав свій шлях із глибини віків самостійно і карбуватиме його у рівноправній сім’ї народів світу й надалі, якщо не відчурається, не забуде, не загубить серед туману братерства братнього своєї мови.

Із мови все починається і мовою живе.

Від нас усіх, а найперше, від молоді, залежить: куди, за ким піде Україна!

Микола ЛЕЩЕНКО,
старший учитель історії,
відмінник народної освіти

КИТАЙСЬКИМИ ПАЛИЧКАМИ — УКРАЇНСЬКІ ВАРЕНИКИ

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Кожна епоха має свої символи, свій фетиш, уособлення гарного та поганого смаку. У повоєнні роки, наприклад, піком розкоші вважалося мати вдома піаніно та фікус на підвіконні, молодь сімдесятих втрачала розум від усього іноземного, шиком вісімдесятих були звичні для нас джинси. Чи згадаймо початок дев'яностих із модою дивитися дешеві американські бойовики та жувати турецькі гумки. Тоді тягнуло до забороненого, недоступного, рідкісного чи нового. Тепер усе змінилось.

Важко сказати однозначно, який стиль життя диктує наш час. Отримавши можливість робити власний вибір, ми розбіглися групами однодумців по різних закутках людських захоплень та вподобань, живемо власним життям, обираємо особистий стиль.

Але час від часу все одно починаємо заражатися масовими хворобами стилю життя. І тепер живемо в період панування чергової "епідемії": захоплення культурою

Сходу й етнікою. Це той випадок, коли складна, давня культура трансформується в масову, втрачаючи свою первинність. Людська натура, коли мова йде про нову моду, намагається схопити лише верхівку, те, що найлегше засвоїти. Так сталося і з активним намаганням досягнути культуру Китаю, Японії, Індії. Вибравши з-поміж глибин трошки матеріального, трошки філософії, суміші фізичного та духовного, її припудрили європеїзацією (щоб було одночасно екзотично й усе ж зрозуміло) — і подали в яскравих

обгортках легенди та глибокої символіки. І процес пішов — на прилавках магазинів почали з'являтися різьблені фігурки японських богів, дерев'яні індійські тигри, ароматичні палички та свічки, що наповнюють прямиим запахом повітря, філософська й езотерична література й усе, що можна віднести до світу невідомого.

Численним відвідувачам таких магазинчиків стало тісно вибирати сувеніри біля їх прилавків. І епідемія моди на загадковий Схід розбіглася навкруги, залишаючи свої елементи

майже всюди. Тепер необов'язково купувати дорогі речі в елітних магазинах: брелок із японським божком можна купити і в підземному перехіді за кілька гривень та почепити до наплічника. І модно, й дешево, й загадково. Поліетнічний Андріївський Узвіз теж наповнився гостями зі Сходу й Африки. Одягтися модно й не повісити на шийку намиста зі слонової кістки або з Рукою Фатми, не прикрасити рук індійськими браслетами чи не вдягти на пальці каблучок з єгипетськими візерунками — складно. Сучасна молодь хоч і не завжди виступає за глобалізацію, але поєднувати в своєму гардеробі етнічні елементи різних культур дуже полюбляє. Та й купувати ці прикраси можна недорого.

Захоплення Сходом може бути й дорогим задоволенням, можливістю продемонструвати кількість валюти в гаманці. Оформлювати інтер'єри в японському та китайському стилях тепер надзвичайно модно. Кімнати наповнюються бамбуковими меблями, розсувними японськими ширмами та стінками, прикрашаються ієрогліфами, специфічними картинками, ікебанами. Хоча нерідко стриманого японського стилю від пишного китайського не відрізняють, і такі інтер'єри доповнюють розмальовані вазы, посуд, кольорові віяла, різьблені скульптури. По квартирі

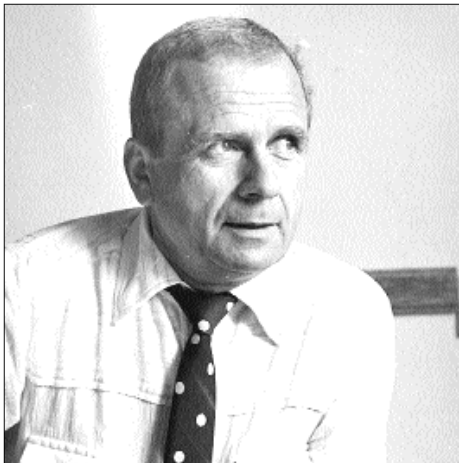
розлітається запашний дим, хазяї їдять морепродукти та рис китайськими паличками. Іділія.

Дехто захоплюється езотеричною філософією, фен-шуй, займається йогою та намагається очистити душу й тіло, знайти зв'язок із Космосом. І останнім часом таких людей більше. Це теж можна вважати модою, хоча багато хто ставиться до цих захоплень, як християни до релігії. Але й у буденному житті така мода теж помітна. Подивившись на дівчину, що сидить у кав'ярні, п'є зелений чай і читає новий роман Мураками, розумієш, що це вже народження певного нового стилю життя.

Після розпаду Радянського Союзу ми ще довгий час будемо встановлювати баланс у власних душах, переходячи від одних масових захоплень до інших. Усі ми шукаємо гармонії та знаходимо її різними способами. А Схід — це і є гармонія, яку вже багато хто знайшов після виснажливих років перегляду американських бойовиків і прослуховування електронної музики. Врешті, ми рухаємося до глобалізації, коли тисячі мікроелементів десятків світових культур увійдуть у наш побут, і ми сприйматимемо їх як свої. Але маю надію, що китайськими паличками українські вареники ми їсти не будемо.

Марія КИСЕЛЬОВА

ПОЕТИЧНИЙ АВТОГРАФ

Валерій ГУЖВА ПРОМИНАЛЬНЕ

Горе тобі, о краю, коли твій цар — хлопчина, а князі твої їдять від ранку! Когелет — Еклезіаст, 10–16.

Все проміне. Майбутній президент ще мирно спить, замотаний у памперс. Незчуємось, як відійдуть в непам'ять поняття "патріот", "інтелігент". З дитинства лисий молоденький клерк, що протирав свої штанці у банку, візьме колись державу, як коханку, замовивши їй жлобський феєрверк. Ми живемо епосі вперекір, керманічі — домашні терористи: жертвник марнославства і користі їм випалив давно сумління й зір. Яка там Україна, Боже мій! Пішак на усесвітній шахівниці. Кому іще підносять паляницю на рушнику? Кому чолом б'ють ЗМІ? Великі Українці давнини хіба такою бачили країну? Неэле повчались хоч би у литвинів варити борщ у власній казані. Ба ж ні... У нас в історії литвин вже був колись. Все проміна, як павідь, все відцвіте, як мигдалева павідь, — аби не кинув батьківщини син, аби її не втратила онука, і рід одвічний наш не перецвіє, і степовий ансамбль цвіркунів не розстріляв заброда із базуки. А ці рядки, цей паперовий пафос, і президент в дитячому візку — все проміне, розчиниться в піску, немов розбитий давньогрецький піфос...

PARTY ПЕРЕД ДЕМБЕ-

Поезія і політика: атентат і «флеш-моб». Апологія Тантала

"Труп, що його вкопав
ще торік у городі,
Чи почав він пускати
вже парості?
Чи буде цвісти цього року?"

Ми думаємо про ключ,
кожний у своїй в'язниці
Думає про ключ, кожний усвідомлюючи в'язницю!"

(Т. С. Еліот. "Спустошена Земля". Пер. О. Тарнавського)

І Серед артефактів тривожно-порожньої постсучасності наявність феномену української літератури — явище чи не найбільш кричуще та антиліберальне, не враховуючи, звісно, бендівців, терористів та інших недобрих і політично некоректних особин Ойкумени, як і поставлених поза законом лісу фундаменталістів із НСПУ.

Є щось антидемократичне й антиринково викличне, й антикультурне в самій аурі та способі існування цього психотипу, його заняттях, хоч і з інших позицій та оцінки, ніж то було за "псевдологоцентричних" совітів.

Нібито мітичний Тантал, як тоді, так і тепер, не може напиться води з рова, яка налита туди лише для нього, і яка підступає зовсім-зовсім близько, — згідно з псалмом, майже "до душі". "Тоталітарний пес свободи" (В. Медвідь). Він — гарчить. Це — погано.

"...Цілком можливо, що письменників треба вбивати, в принципі", — зауважував свого часу відомий російський літератор, іроніст і парадоксаліст, дисидент і політ'язень Андрій Сінявський. Довкола живуть люди як люди, а він — пише... І вже саме його писання є викликом і опозицією, воно містить ознаки змови.

Додати сюди, що, згідно з наукою "постструктуралізму", частково й "постмодернізму", письменник має схильність провокувати чи, власне, індоктринувати в суспільну свідомість т. зв. "метанаративи" — особливо ліхидірективні структури, в основі своєї нібито ґрунтовані на первісному

Логосі-Об'явленні, які можуть спонукати людей до надмірно культуротворчих, моральних, не мультикультурних, нав'язаних їхнім суб'єктивним мітом дії, ігноруючи майже ґрінвічський видимий час — віртуальний, законний.

Усіх письменників, незалежно від їхньої величини, "я б заховав до великої божевільні, — говорив тюремник-кагебіст А. Сінявському. — Та краще б ти людину вбив!"

Навіть згідно з неоприлюдненими опитуваннями олігархічних соціоцентрів, самим фактом своєї наявності особистість українського Літератора вносить у довкілля непевність і сум'яття, розхищує злагодю, інфільтрує спіритизм, візіонерство та фантазійність, що чітко ("чютько") відчувують, зокрема, сенбернари, ньюфаундленди та розеншнапси "нового середнього класу". "Раздавить, добить гадину", — як колись Вольтер, декларує одна жовта газетка з багатьма нулями: "не наш", "не русский дух", "чужой", "не православный", "бандера", "новый шахид", "отдать чеченцам" тощо — так мовлять про нього.

II "Особые приметы!" — в пошуках спокійного і приемного конформізму й належного політичного "центру" в душі меланхолійно промовляє сам до себе мантру-бренд, сидючи за столом Літератора.

...За шумом авто він ще за віконом чує тиху "ораторію зубів звіриних", злорік радіо "Свобода", нечіткі, ще в смозі, обриси сарани в хітинових шоломах і з кістяними щитами... якісь попеліясто-темні й чорні мертві води з чаплями-муляжами — нібито картини застарілого Босха. Темні кошлаті хмари, які наближаються до Води, а там — круглі істоти, що біжать або котяться.

I, загублений, ніби гриб-галюциноген у щілинах межичасся, в тутешньому ексодусі продовжує профетично:

— Загроза горил і носорогів! — І вже йому виважається, що вони ревуєть і стрибають на гіллі за віконом, окуповують супермаркети,

евроофіси і його власні шухляди, топчуть пісочниці, квіти, аналізують сімейні фото... Уявляє, як мисливці (зоопарк — він і є зоопарк), начитавшись Донцова і Поппера й, отже, набравшись сміливості, по вузькому, ніби кротячому, тунелю вже прогналі їх ("яко дим") уперед, і як у місці камуфляжно-дезорієнтуючої розвилки тієї нори на два рукави аж до метро "ВДНХ" і метра "Пляс Етуаль" розгублено, ніби в українському епігонському флеш-мобі*, зупинилися, не знаючи, в який бік за ними далі гнатися... бо "непродвинуті".

— Зусилля — це все, воно ж і політична мета як така, — несподівано прагматично починає знову думати Літератор... — Так говорила колись Г. Стеців, так казав і Заратустра...

— Наша опозиція не досить добре вміє працювати з глибинними національними архетипами на користь демократії, на шкоду "залізній п'яті", — думає він, — негарний то смак — як і всі, тяжіти до монументальності й нудної вже респектабельності. А кого б не вразив — до глибини — вигляд і поклик голосу "сакрального немовляти" за К. Г. Юнгом, образ Івасика-Телесика (Колобка або ж Хлопчика-Мізничка), та ще на човнику, накритому листом, на темних водах з осокою і лататтям, арматурою, що пливе на погук замаскованої "відьми-псевдомами", а сам таємно для себе — не обдурений, скоріш уже, "блудний син", який повертається до великого дому з численними освітленими вікнами, ніби у фільмі "Соляріс", хоча й блуду не було... А далі — Телесик, уже прив'язаний сталевим тросиком... на лопаті перед піччю, що палає (ніби з твору В. Суворова!), — однак рятується-таки, перемагає! — стає Котигорошком, а згодом, уже після кількох термінів трансформації, — мужнім Кожум'якою і навіть проганяє Змія! Оце політологія! Слава Герою!

III — Хто ж тут перепливе Янузи? І хто ні? — стоїчно думає далі Лі-

СУБ'ЄКТИВНІ НОТАТКИ

тератор, бо вже запаленів схід, розвідняється... над Борисфеном уже й "закон привабливий" розпаковують!

В оповіданні В. Пелевіна йдеться, як постарілий Брежнев, який, однак, "все бачив і все розумів", покликав керувати замість себе неписьменного китайського селянина з комуни Веня. І тому настільки сподобалася його посада, що він, шоразу їдучи до "Большого" до балерин великим чорним лімузином, дав їм зустрічних перехожих без розбору, проте решта віцілих громадян робила вигляд, що нічого не сталося.

Тоді Веня написав до головної газети "Правда" програму статтю "Із цим народом можна робити що завгодно", яку редакція надрукувала, трохи змінивши назву: "Із цим народом можна робити добрі справи".

Український Літератор такого стану речей далі не бажає, хоча він пам'ятає, як ще І. Франко наводив репліку колишніх щасливих обивателів Мойсею по дорозі від котлів: "Наші кози голодні!" А тому й не пускається в танок під бубон із Таїланду на українському, та й на усесвітньому PARTY: бо програвати — це вже перспектива їхня, і їхніх кіз також, і справа це довга й за намірами — глобальна.

Але про який "дембель" йдеться в матеріялі?

Про кінець "вічно вчорашніх", але й про загрози Літераторові, літературі й світові також.

О, Господи, яка ж смертельна мука — Все бачити, все знати і — не могли.

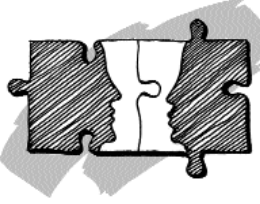
Ось він, покорчений, зібравсь в тугий клубок

І причайсь, і блимає очима
Шукаючи хоч мишачої нірки
Щоб прослизнуть і прослизнуть знов...
(Є. Маланюк. "Молитва")

*Флеш-моб (англ.) Вигаданий глобалізаторами спосіб руйнування часово-просторових і смислових координат світу шляхом синхронних абсурдних дій найнятого натовпу.

*PARTY (англ.) — 1) вечірка, 2) політична група або партія.

Юрій ВІВТАШ

ПО-СУСІДСЬКИ

Уже й школярам відомо: ЄП вигадано в Москві як засіб ліквідації незалежної України. І тому кремлівське керівництво підтримує будь-кого з кандидатів на посаду Президента України, якщо він послідовно продовжуватиме тягти нашу країну в неоміперію Путіна.

Чи є альтернатива цьому азійському варіанту? Звичайно, є — це шлях до об'єднаної Європи, до Євросоюзу, до якого Л. Кучма вже майже обрубав кінці, ствердивши, що Україна не готова (після того, як десяток років робив усе необхідне для цієї неготовності).

ВПИШІТЬ НАЛЕЖНЕ

Наші браття з часів полянських племен — вони ж і сусіди — поляки впродовж останніх 10 років не лише дебатували питання вступу до ЄС, а й працювали на вступ.

Більше того, — поляки впродовж цього десятиліття на всіх рівнях постійно підтверджували свою готовність передати українцям нагромаджений досвід реформування. Проте поважні функціонери-розпорядники з Печерська, зорієнтовані на інтенції та вказівки функціонерів московських, “розвивали” співробітництво з Польщею в режимі “як мокро горить”.

Диму декларацій і піни оптимістичних виступів на зустрічах високих осіб вистачало, але коли доходило до конкретики використання досвіду Варшави, то вирішальним для київських розпорядників виявлявся застережливий сигнал із Москви.

Москва, яка, як політичний центр диктатури азійського зразка, завжди вважала Польщу небезпечним джерелом демократії і вільного мислення (вільнодумства). А тому блокувала перенесення ідей (а головне — практики!) польської демократії в Україну. Адже саме демократія стає на перешкоді хижим намірам Росії щодо України, передаючи ці наміри в категорію марних сподівань.

Про це добре знають не лише на вищому рівні виконавчої влади в Києві, Москві й Варшаві, а й більшість рядових громадян.

Знають, що демократизація будь-якої країни — це справа не верховод, а народу — **демосу**, який цю **кратію** виборює. Але знають у кожній країні на свій копил.

Для росіян демократичні свободи ніколи не стояли на першому місці, а тому вони їх не дуже й вибо-

рювали. Вся історія Росії побудована на прагненні й реалізації “міцної руки” й утвердженні “державної величі” за рахунок окупації та придушення демократичних свобод загарбаних народів. Поляки ж, після 9-ти збройних повстань упродовж 127 років із моменту прийняття своєї Конституції в 1791 році, на решті вибороли свою незалежність у 1918 році й потім ще 80 років доводили всьому світові (передусім — Росії), що це вже навечно.

Українці... — отут нехай кожен сам упише належне. Бо до виборів президента у кожного ще є час подумати спокійно про те, якої демократії ми хочемо і яку демократію нам

способи діяльності уряду й принципи його легітимізації:

— політичний кабінет більшості, тобто традиційний уряд, створений парламентською більшістю;

— політичний кабінет меншості, тобто уряд, який у конкретних справах народного господарства досить ефективно функціонує за тихої згоди опозиції (або навіть за її підтримки);

— політичний кабінет національної згоди, тобто уряд, який створюється у надзвичайних обставинах на заздальгидь усталених засадах і який користується підтримкою практично всього парламенту (і суспільства).

Спробою втечі од політики, а отже, й од відповідальності є створення так званого “уряду фахівців”. Уряд фахівців найчастіше сприймають як уряд експертів. Країна, в якій урядують експерти, — це нещасна країна. Бо експерти лише дають поради й пропонують сценарії розвитку ситуації, а не приймають рішення. Рішення приймають політики. І саме політики несуть відповідальність за свої рішення. Натомість експерти знаходяться у комфортних умовах: ми очікуємо від них чітких діагнозів, але якщо діагнози виявляються помилковими, їх авторам не загрожує навіть символічна кара.

визнає більшість громадян країни.

Для кращого розуміння спорідненості польських і українських проблем та актуальності запровадження польського досвіду в Україні наведу цитату М. Круля, в якій відтворено польську ситуацію, але в ній чітко знайдуть знайомі ознаки:

“Можна, звичайно, помріяти й уявити ситуацію національної злагоди. Але вона вимагала б певних заходів із боку харизматичних лідерів, котрі спромоглися б нас усіх переконати, що це — єдиний вихід.

...Зрештою, що найважливіше, зараз суспільство не готове на жодну форму національної злагоди. Поляки вже змудилися безперервними суперечками й політичними аферами, котрі тривають, як мінімум, упродовж семи років...

Поляки, напевно, були б у захопленні, якщо б головні політичні угруповання уклали компромісну угоду й почали працювати для благополуччя країни. Але клопіт полягає в тому, що існуючі в Польщі партії не здатні до цього.

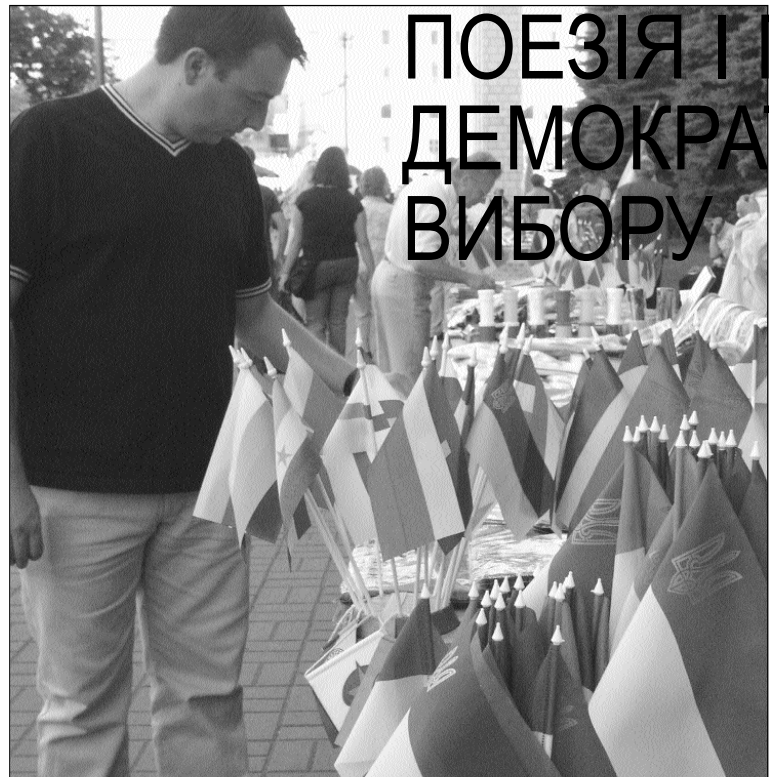
У цій ситуації вся політика сконцентрувалася в руках президента, і йому належить діяти”.

Як бачимо, польська ситуація формально дуже подібна до української (якщо не враховувати очевидного факту існування в Польщі саме національної держави, яка спирається на потужний **патріотизм** поляків). Так само, як в Україні, ніяк не дійдуть згоди головні політичні угруповання, так само не припиняться спроби створення уряду фахівців і водночас політиків, так само сенс прийняття найважливіших виконавчих рішень сконцентровано в руках президента.

Проте є суттєва відмінність: польський президент не втручається в міжпартійні суперечки, не створює своєї більшості в парламенті й не пропонує конституційної реформи. Інакше кажучи, польський президент не дестабілізує ситуації, а справді намагається бути гарантом стабільності тоді, коли різні політичні сили тягнуть спільну національну ковдру кожен на свій бік. Крім того, польський президент не має ані кримінального минулого, ані корупційного сьогодення.

Отаким президент, який бере на себе відповідальність за будівництво стабільної Національної держави Українців потрібен сьогодні нам.

Євген ГОЛИБАРД

ПОЕЗІЯ І ПРОЗА ДЕМОКРАТИЧНОГО ВИБОРУ

Треба визнати чесно: на разі значна частина українців не дуже собі усвідомлює, що воно таке — Європейський Союз. А брак інформації та чіткого усвідомлення українським народом цього демократичного предмету і явища дозволяє нинішнім лукавим можновладцям спекулювати на незнанні, заповнювати наявний інформаційний вакуум пропагандою “величезних переваг ЄП”, а отже, — тягнути нас у Союз московський.

здатен гарантувати той чи інший кандидат, якщо стане Президентом. А якщо вже користуватися досвідом сусідів, спробуймо оцінити, як собі уявляють демократію (як владу народу і форму довіри для уряду) наші браття поляки. Як на мене, ці уявлення цікаво й точно подано в статті “Приречені на політику” (“Tygodnik Powszechny”, № 20, 2004 р.; автор — зірка польської журналістики — Марцін Круль). Нижче — тлумачення висловлювань М. Круля, актуальних для ситуації в Україні.

УРЯД КОГО?

У теорії демократії відомі три — більш чи менш продуктивні, але такі, що можуть бути підтримані, —

Жоден із цих типів уряду не є аполітичним. Узагалі не існує чогось такого, як аполітична влада. Аполітична влада — це створіння на зразок собаки, який не гавкає. Аполітична влада може лише адмініструвати. Але не можна адмініструвати державою, тому що відсутність чіткої політичної спрямованості адміністративних заходів у національних масштабах є подвійно небезпечною: загрожує не лише тим, що не ставляться основні проблеми розвитку нації, а й тим, що, навіть коли ставляться, — залишаються нерозв'язаними. А в політиці, як відомо, розпочинання справ без можливості їх закінчення створює ілюзію звільнення од відповідальності.

Політики такого комфорту не мають. Як тільки людина стає мером, міністром, прем'єром або президентом, од того моменту перестає бути лише фахівцем, а стає політиком. Водночас, як наголошує М. Круль, політик має усвідомлювати, що політика як професія — це сучасна форма деградації: професійний політик — як професійний поет. Якщо поезія є проявом натхнення й таланту, то подібно й політика. Не можна гарантувати, що натхнення вдасться мати постійно.

ТАКИЙ ПРЕЗИДЕНТ

Кожна демократична політика полягає у прийнятті рішень, що спираються на такі цінності, які

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

“Ідея світового миру, навіть світового уряду, може здійснитися не всупереч ідеї нації, а тільки при умові її повного і справедливого використання”.

Лев Ребет

Побачити перспективу націй у новій добі глобалізації капіталу та інформації доволі нескладно. Набагато важче переконати в цьому решту суспільства, яке, схоже, вже стало жертвою поширених стереотипів та упереджень. Тому особливу цінність являють побудовані на глибокому розумінні сутності й призначення людини теорії розвитку націй. Для українців таким скарбом, напевно, є праця Лева Ребета “Теорія націй”. Ця наукова праця спрямована в українську перспективу і розрахована для застосування в момент, коли Україна матиме шанс стати однією зі світових національних держав.

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ

Своїм інтелектуальним подвигом Лев Ребет навіть малоросів намагався переконати в світовій перспективі націй, без кінця цитуючи й аналізуючи вислови опонентів. На жаль, сучасники загрузили в болоті політичних компромісів коштом національних цінностей: мови, культури, традицій. Тоді як тільки нації можуть пережити неприємності, які неминуче приносить глобалізація капіталу в його фінансовому та інформаційному вимірі. Саме зараз праця Лева Ребета надзвичайно актуальна для українців — громадян України.

У сучасних подіях уже є підтвердження прогнозів Лева Ребета. Аналізуючи російське більшовицьке вчення про реакційну суть нації, він уперше помітив світове явище подвійного стандарту щодо оцінки ролі націй у процесі розвитку людства. З позиції комуністичної російської імперії для російської нації робиться виняток, як для вічно прогресивної батьківщи-

ни пролетарів усього світу (своєрідний прояв того ж російського національного месіанства). Аналогічним тоді було ставлення до націй і в США, хоча й з інших мотивів.

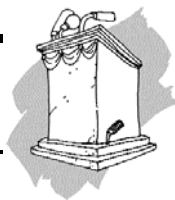
Американська концепція світового уряду не може бути прирівняна до жорстокості, облуди й людиноненавистництва більшовицького ідеалу світової революції. Але концепційно ідея світового уряду, якому стоять на перешкоді національні держави, нічим не відрізняється від ідеї світового комунізму. Одна й друга ставляться вороже до національного питання, вважаючи його перехідним явищем, яке, як і феодальна диференціація, виконало вже свою роль. Лев Ребет доходить висновку: “Ідея світового уряду, навіть світового уряду, може здійснитися не всупереч ідеї нації, а тільки при умові її повного і справедливого використання. Мирові у світі загрозували й загрожують не 80 суверенних малих держав, а дві чи три великі держави, які прагнуть саме

такого чи іншого “світового уряду” (порядку — авт.), очевидно, створеного ними. Світова рівновага, мирна співпраця, вільна торгівля може спиратися тільки на вільний союз справді вільних народів, із-посеред яких жоден не здобув би охоти поневолювати інші народи, переконуючи їх, що цього вимагає доба.

Ніяка доба не може викоренити поняття батьківщини, почуття рідності, прив'язаності до свого оточення, землі, батьків, предків, історії, культури. Людина здатна прийняти світ тільки під кутом своїх безпосередніх переживань, вражень, пізнання. Невипадково великі держави — СРСР і США — побудовані на підставі федеральній: центральний уряд не може задовольнити місцевих потреб навіть у найбільш тоталітарній державі”.

Експансія капіталу на чужі ринки й до чужих ресурсів має просту мету — одержувати вигоду й таким чином утримати високий стандарт якості життя своїх громадян.

Флодимир ФЕРЕНЦ

КОНФЛІКТ

Як відомо, 10 серпня Президент України Леонід Кучма скасував свій Указ про створення Сумського національного університету. Тільки 16 серпня після наполегливих "прохань" студентів під стінами Кабміну таки й уряд скасував свою постанову з цього приводу. У зв'язку з цим активісти акції спротиву вирішили припинити піший хід та повернутися в місто. Однак більшість із них, скоріше за все, будуть як громадяни брати участь у боротьбі за зняття з посади губернатора Щербаня та відшкоду-

СТУДЕНТИ

вання завданої ним шкоди незаконними діями правоохоронців.

Однак відмінений указ має несподівані наслідки. Так, народний депутат України В'ячеслав Кириленко, який був безпосереднім учасником цих подій, вважає, що після підписання Указу про скасування відбулась інтенсивна політична боротьба — виконувати розпорядження чи не виконувати, при цьому відрпортувавши, що виконано.

"Протягом усього цього часу ректор Царенко шукав форми, які

б давали можливість зберегти існування СНУ й виконати розпорядження влади", — повідомляє депутат. На його думку, для такого саботажу розпоряджень у Царенка є серйозні причини: вже відбувся набір, здійснені проплати, утворився позабюджетний фонд, з яким тепер розбираються відповідні структури. Наразі ситуація досить непевна. Парламентарій вважає, що результат конфлікту стане зрозумілим із початком нового навчального року: "Наскільки

розв'язано проблему, ми побачимо першого вересня, коли стане зрозуміло, в яких університетах навчаються студенти", — повідомив Кириленко. Він звернув увагу на те, що ініціатори створення СНУ впевнені у своїй правоті й навіть ставлять під сумнів акти Президента та уряду про припинення об'єднаного процесу.

Тож наразі питання, чи вичерпано конфлікт довкола об'єднання, чи ні, залишається відкритим. "Із боку Царенка та інших ініціаторів об'єднання наявний надзвичайний спротив і саботування рішень Президента та уряду", — повідомляє Кириленко.

КОМЕДІЯ АБСУРДУ

МУКАЧЕВЕ ПОВЕРТАЄТЬСЯ

Сумнозвісні вибори закарпатського містечка Мукачеве повертаються ще в жахливішому вигляді, але тепер уже у виконанні Генпрокуратури.

Нагадаємо, що 18 квітня після антиконституційного Указу Президента відбулися повторні вибори мера Мукачеве. За даними попереднього опитування, проведеного провідними соціологічними фірмами країни, впевнену перемогу отримав представник "Нашої України" Віктор Балога (62%), а висуванець СДПУ(о) значно відстав від нього (30%). Те ж саме підтвердили й протоколи виборчих дільниць. Однак тервиборчком оголосив переможцем представника "есдеків". Протоколи з дільниць таємно зникли. Пізніше сержант міліції Джумеля у своїх свідченнях у Верховній Раді яскраво розповів, хто це зробив: начальник міліції та "есдеківське" керівництво. У результаті цей хлопець був звільнений із правоохоронних органів, а керівник тервиборчкому за фальсифікування результатів виборів Указом Президента був нагороджений "Орден за заслуги" 3-го ступеня.

Представники "Нашої України" надали протоколи з мокрими печатками з декількох виборчих дільниць, які свідчили про перемогу Балоги. Так, наприклад, на 4-й виборчій дільниці в результаті фальсифікування виявилось, що голосів, поданих за "переможця", виявилось значно більше, ніж узагалі виборців. Генеральний прокурор уперто не бажав розслідувати ці протоколи, а ось у період виборчої кампанії прокуратура видала сенсаційну заяву. За словами речника, Генпрокуратура порушила справу за фактом підробки протоколів, які свідчили про перемогу Балоги, — нібито велика кількість членів комісії не впізнала своїх підписів.

"Висновки" Генпрокуратури стосовно виборів у Мукачеве — політичне замовлення з Банкової, тих людей із оточення Президента, які й організували злочин у Мукачеве. Так прокоментував це рішення віце-спікер парламенту Олександр Зінченко, який є також керівником робочої групи парламенту з цього питання. За його словами, "до приказки про перекладання з хворої голови на здорову більш яскраву ліюстрацію не знайти".

Що стосується відмови членів виборчої комісії від власних підписів, то, за словами п. Зінченка, дивуватися тут нічому. "В Мукачеве, як і в усьому Закарпатті, створена репресивна політична система. Якщо б треба було, місцевий режим вибав би з членів комісії зізнання про те, що вони японські шпигуни. Закарпаття — це край, де давно й тісно переплелися інтереси йди, силових структур і криміналітету, й ця група постійно гвалтує народ", — сказав О. Зінченко.

Віце-спікер відзначив, що Генпрокуратуру як орган нагляду за дотриманням законності в державі розбив повний паралич. В Україні зруйновано правосуддя, не діють закони. Тому відновлення правоохоронної системи — найперший пріоритет майбутнього президента Ющенка.

А до того події в Мукачеве ще раз розглядатимуться Верховною Радою, запевнив п. Зінченко. Він також не виключає, що на сесії постане питання про персональну відповідальність Генерального прокурора.

Але ще далі пішло харківське відділення штабу кандидата Януковича. Там вийшла газета з передвиборною агітацією Прем'єр-міністра. А родзинкою цього випуску був нібито передрук із найбільш популярного опозиційного видання "Українська правда" статті "Чем грозит Украине победа Ющенко". На запит Голови Комітету з питань свободи слова Миколи Томенка редакція відповіла, що така стаття у них не друкувалася. У цьому можна не сумніватися. Адже в ній названо "Просвіту" за її боротьбу за збереження та розвиток української мови — "чорносотенною організацією". Коментарі, мабуть, зайві.

Сторінку підготувала
Ірина КОЛЯКА

ПРАВО І ЛІВО

Починаючи з понеділка 16 серпня, прокуратура почала проводити справжні маски-шоу в офісах підприємства "Бринкфорд", яке до його обрання депутатом очолював Давид Жванія. Нині він — член фракції "Наша Україна" та заступник виборчого штабу Ющенка з фінансових питань. У супроводі 15 озброєних правоохоронців слідчі прокуратури почали обшук приміщень, не надаючи, як завжди, ніяких документів. Тільки після вимоги народних депутатів ними був пред'явлений ордер на обшук, який є незаконним. Справа в тому, що в ньому було зазначено про те, що провадяться слідчі дії за порушеною декілька років тому статтею... радянського Кримінального Кодексу. Прокуратура так натхненно працює на ниві боротьби з опозиціонерами, що навіть не помітила факту появи в незалежній Україні власного Кримінального Кодексу. Більше того, вони намагалися провести обшук у адвокатському об'єднанні, яке обслуговує ці підприємства. Згідно українського законодавства, адвокатські об'єднання взагалі заборонено обшукувати. Тільки після втручання нардепів ці спроби припинилися.

Народний депутат Микола Картеринчук звернувся до слідчого

ТЕРОР РОЗВ'ЯЗАНО

проти підприємств, які підтримують опозиційного кандидата

Фото з сайту www.razom.org.ua

прокуратури із запитанням, чи збирається він віддавати міліціонерам наказ застосувати зброю. Відповідь була ствердна — обшук був дуже необхідним. Усі кадри, відзняті під час обшуку, ввечері були

продемонстровані на "есдеківському" телеканалі "Інтер", хоча журналісти прибули вже після закінчення цього дійства. Виникає питання, яким чином у них з'явилася плівка оперативної зйомки СБУ?

НОРМАЛЬНИЙ БАНДИТИЗМ

У ніч на четвер було підпалено приміщення львівської опозиційної газети "Поступ", яка була заснована в 1997 році. Одним із засновників газети й першим головним редактором був нині покійний Олександр Кривенко. Газета виходить 6 разів на тиждень, наклад — 200 тисяч за тиждень. На думку працівників редакції, підпал пов'язаний із чіткою патріотичною спрямованістю газети, яка тривалий час займає опозиційну нішу серед ЗМІ Львівщини.

За словами співробітників редакції, було знищено 5 комп'юте-

«ПОСТУП» У НЕБЕЗПЕ-

рів, принтери, сканери. Також утрачено архів матеріалів та фотоархів за 7 років. Завдані збитки оцінюються в 300 тисяч гривень.

Редакція також повідомила, що тиждень тому в редакції вже була пожежа в адміністративних приміщеннях, причини якої так і не з'ясовані. Офіційна версія тієї пожежі — загорання телефонного кабелю. На цей раз Міністерство з надзвичайних ситуацій уже визнало, що причиною пожежі був підпал. Зловмисники вночі заїздили в приміщен-

ня верстальників та закинули пляшку з запальною сумішшю.

З вимогами провести розслідування підпалу газети до МВС уже звернулися Національна спілка журналістів та Голова Комітету Верховної Ради з питань свободи слова та інформації Микола Томенко. Кандидат у Президенти Віктор Ющенко підпал "Поступу" поставив у ряд "із подіями, що трапилися в Донецьку, Мукачевому, Ай-Петрі. Це все — відчайдушні кроки одного порядку. Влада

слабка, і вона не збирається вести чесну політичну гру. Вона незаконно залучає на свій бік не тільки сили структури, але й не гребує співпрацею з відверто злочинними угрупованнями". Він запевнив, що особисто стежитиме за ходом розслідування справи міліцією і закликав її керівників згадати про свої професійні обов'язки і знайти винних.

Ющенко заявив, що ці залякування лише гартують у опозиції спільний дух та впевненість у своїх силах. Він висловив співчуття співробітникам редакції, побажавши їм якомога швидше повернутися до нормального режиму роботи.

НА СЦЕНІ ПОДІЙ

Так, замість того, щоб зайнятися фактом незаконного стеження за кандидатом у Президенти Віктором Ющенком, правоохоронці стали на бік порушника закону — на їх думку, офіцер міліції "постраждав" від хуліганських дій офіцерів державної служби охорони, а стеження за особистим життям, не оглядаючись на Конституцію, є невинними забавками правоохоронців.

В один із днів кримського туру Ющенка місцевій міліції та прокуратурі так кортіло "поспілкуватися" з охоронцями кандидата, що вони терміново під час виконання ними службових обов'язків улаштували допит. А тим часом Ющенко залишився без охорони, що є ще брутальнішим порушенням закону "Про вибори Президента".

Але "найспритнішою" виявилася влада Херсонщини. Там новоспечений губернатор, колишній голова Селянської партії С. Довгань, вирішив у стилі радянських

ОПЕРАЦІЯ «АНТИЮЩЕНКО»

набирає обертів із наближенням дати президентських виборів. У цю брудну гру задіяні більшість правоохоронних органів країни.

часів улаштувати гнів односельців водія КамАЗа, який загрожував життю Ющенка. Одразу ж терміново було зібрано пленум цієї партії, який гнівно засудив дії лідера "Нашої України" та дружньо підтримав нинішню владу. Потім зібрані віче жителів села Чулаківка, де проживає водій. Сценарій спочатку був традиційний: зачитали рішення пленуму СелПу, потім виступив водій із версією, яка дослівно співпадає з міліцейською. А далі запланований сценарій було зірвано. На зборах були присутні представники херсонського штабу В. Ющенка, які були свідками інциденту, та розповіли селянам про цю подію. Тому, коли селянам запропонували підтри-

мати рішення пленуму, вони дружно відмовилися це зробити, пояснивши свою позицію дуже просто: владі вже давно не довіряють і вважають, що їхнього односельця просто використовують у брудних іграх. Доказом цього є той факт, що водія охороняють три чоловіки в цивільному одязі, які супроводжують його скрізь, навіть до лікарні. Селяни турбуються за життя односельця — багато хто з них пам'ятає тоталітарні часи, коли свідків убивали для покладення провини на опозиційного кандидата. Дуже дивним є й той факт, що прес-конференцію з цього приводу було проведено генералом міліції, який не з'являвся на очі кримінальним журналістам на-

віль після серійних убивств.

Але ще далі пішло харківське відділення штабу кандидата Януковича. Там вийшла газета з передвиборною агітацією Прем'єр-міністра. А родзинкою цього випуску був нібито передрук із найбільш популярного опозиційного видання "Українська правда" статті "Чем грозит Украине победа Ющенко". На запит Голови Комітету з питань свободи слова Миколи Томенка редакція відповіла, що така стаття у них не друкувалася. У цьому можна не сумніватися. Адже в ній названо "Просвіту" за її боротьбу за збереження та розвиток української мови — "чорносотенною організацією". Коментарі, мабуть, зайві.

ПРИВІТАННЯ

День знань — особливе свято. Цей день об'єднує не тільки учнів, батьків, студентів та освітян; це свято кожної людини, представників усіх професій.

Протягом усього життя ми крокуємо дорогою знань, збагачуємося, розумнішаємо, стаємо більш досвідченими та знаючими. Це дорога нескінченна, бо завжди є до чого прагнути: ще є непрочитані книжки, неопановані формули, невідкриті закони, непізнані куточки планети.

Я щиро вітаю всіх із Днем знань. Бажаю отримувати задоволення від здобуття нових знань та опанування нових на-

вичок, учити доброго дітей та друзів і ніколи не зупинятися на цьому шляху.

• **Олександр ОМЕЛЬЧЕНКО**, голова столиці

БЕРІТЬ ПРИКЛАД ЗІ СТОЛИЦІ

ДОСВІД

Звичайно, столиця кожної держави має певні переваги перед провінцією щодо організації життя, зокрема й у сфері освіти.

Київські вчителі давно не мають проблем із своєчасністю видачі зарплатні, київські школи вчасно ремонтуються та оснащуються сучасним устаткуванням і оргтехнікою, київським школярам легко потрапити до будь-якого стічного музею, а батькам — на роботу. І все це, не в останню чергу, завдяки зусиллям Київради та її виконавчого органу на чолі з Олександром Омельченком, котрий в особливий спосіб опікується освітянами, які перебувають у постійному пошуку.

Упродовж останніх років у столичному шкільництві реалізовано 62 інноваційні програми, до експериментальних пошуків яких залучено 148 загальноосвітніх навчальних закладів різних типів і форм власності. Інноваційний по-

шук відбувається у напрямі реалізації нововведень регіонального рівня. Серед них — 36,7% освітніх новацій, що пропонують нові підходи до змісту освіти; 32,7% — нові технології навчання (в тому числі на основі комп'ютерних і мультимедійних систем); 24,5% педагогічних новацій мають комплексний характер, тобто спрямовані на позитивні зміни освітнього середовища в загальноосвітніх навчальних закладах; 6,1% орієнтовані на організаційно-управлінські зміни.

Спільно з педагогами працюють провідні вчені міста, серед яких є й доктори наук. У столиці функціонує 525 загальноосвітніх навчальних закладів, у яких навчається близько 288 тис. школярів, у тому числі — 36 ліцеїв, 38 гімназій, 99 шкіл-садків, 85 спеціалізованих шкіл, 28 шкіл-інтернатів, 12 вечірніх шкіл, 224 середні школи.

Позитивні тенденції виявляються у мовному вихованні підстаючого покоління. Київ — єдине

місто в Європі, де 100% учнів вивчають іноземну мову з першого класу. 62% школярів спеціально орієнтовані на вивчення іноземних мов. Усього в системі столичної освіти вивчають 23 іноземні мови. У тому числі: італійську, латину, японську, китайську, індонезійську, есперанто. 1 вересня 2004 року в місті відкривається перша в Україні Скандинавська гімназія.

16 шкіл із російською мовою навчання цілком задовольняють потреби, так само, як і окремі школи та класи з вивченням івриту, польської, литовської, новогрецької, болгарської, татарської, грузинської та інших мов національних меншин. Постійно зростає чисельність учнів, котрі здобувають освіту у формі індивідуального, експериментального та дистанційного навчання. Упродовж трьох років чисельність таких учнів збільшилася на 80% і становить нині 2107 осіб.

• Інф. "СП"

ЖИТТЯ БЕРЕ

СТАТИСТИКА

Освіта й виховання чітко пов'язані з народжуваністю. Чисельність народжуваних дітей у Києві почала збільшуватися од 1999 року (приріст — осіб): 1999 р. — +19; 2000 р. — +631; 2001 р. — +403; 2002 р. — +1796; 2003 р. — +2119; 2004 р. (оцінка) — +3000.

Нині в Києві щорічно народжується до 25 000 дітей, а отже, виникає необхідність удосконалювати існуючі 664 дошкільні навчальні заклади й будувати нові. У дитячих садках виховується 67,3 тис. дітей.

У 66 дошкільних навчальних закладах діють санаторні групи, 10815 дітей (16% від загальної кількості дітей) під час перебування у дошкільних навчальних закладах мають можливість отримати необхідну реабілітаційно-корекційну допомогу.

У дошкільних навчальних закладах забезпечено гнучкий режим роботи, узгоджений із можливостями батьків. Іноземні мови (переважно, англійська) вивчають 6740 дітей у 168 дошкільних навчальних закладах Києва. Крім англійської, дошкільнята вивчають німецьку, французьку, гінді, фарсі, турецьку, арабську. Київські освітяни першими в Європі створили підручник з інформатики для початкової школи.

Кожен першокласник отримує унікальний "Щоденник для першокласника, його батьків та вчителів", а також навчальні комплекси й підруч-

ники: "Рушаймо!" (з англійської, німецької, французької мов), "Комп'ютерна азбука", "Основи наук". У заснованому в 1994 році з ініціативи Головного управління освіти міста Київ за участі керівників освіти столиць Європи Міжнародному педагогічному клубі європейських столиць нині бере участь 41 місто світу.

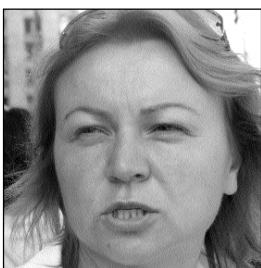
Укладено угоди про співпрацю з департаментами освіти столиць 11 держав. 17 загальноосвітніх закладів Києва беруть участь в міжнародному проекті Асоційованих шкіл ЮНЕСКО. Київрада й особисто її голова О. Омельченко тримають під постійним контролем питання фінансового та матеріального забезпечення столичної освіти.

Виконано спеціальні ремонтно-будівельні програми "Шкільні дахи", "Шкільний фасад", "Шкільні меблі", "Шкільний транспорт", "Шкільне подвір'я" на загальну суму понад 40 млн. грн. постійно і безплатно забезпечуються всі учні соками, молоком і хлібо-булочними виробами за місцем навчання (вартість близько 18 млн. грн. щорічно). Середньомісячна заробітна плата педагогічних працівників столиці — 564,02 грн. (за I півріччя 2004 р.). Усе це переконливо свідчить про господарський підхід до чи не найважливішої справи плекання нашого майбутнього. Причому, незважаючи на всі наші загальновідомі негаразди.

• **Стефан КОСТКА**

VOX POPULI

В опитуванні серед киян на тему підготовки до нового навчального року ми намагалися з'ясувати, наскільки вони забезпечили своїх дітей, яка різниця між теперішніми та минулорічними цінами, скільки коштів потрібно витратити на потреби дитини.

Олена, працівник освіти:

— У нас дитина йде до школи в перший клас. Сьогодні ми тільки на канцтовари й рюкзак витратили 300 гривень. Я вважаю, що підготувати дитину до школи буде коштувати нашій родині 1000 гривень.

600 ГРН. НА ШКОЛЯРА

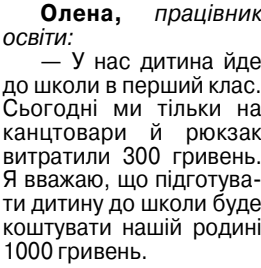
Ганна Дяченко, мати:

— Ми тільки почали готувати дитину до школи. У нас теж вона йде до школи вперше. Я не можу порівнювати, наскільки зросли ціни, бо не купувала нічого до школи минулого року. Вважаю, що підготовка вклаветься приблизно в 600 гривень.

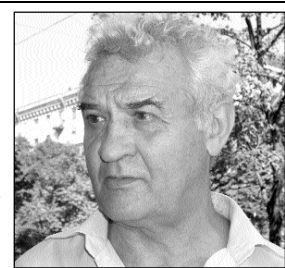
Любов Бортничук, інженер-технолог:

— Ми вже відсотків на 80 підготувалися. Ціни зросли. Якість взуття не задовольняє нас. Щоб забезпечити дитину, придбати їй якісний одяг, треба витратити 1500—1800 гривень на двох дітей.

Валерій Шпортко, військовий:

— Ми підготувалися до школи на відсотків 30. За моїми спостереженнями, ціни на шкільні товари зросли в півтора-два рази, а тому підготувати дитину до школи коштуватиме 500—600 грн.

Наталія Олександрівна, бухгалтер:

— Свою дитину до навчального року ми підготували частково. Ціни в порівнянні з минулим роком зросли на 20 відсотків. Підготувати дитину до школи коштуватиме приблизно гривень 600.

Ціни не зростають самі собою. І школяреві відомо: зростання цін — це логічна реакція ринку на певні обмеження підприємницької (зокрема, виробничої) діяльності громадян.

• **Богдан ГДАЛЬ**
Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ

ВСТИГНЕМО!

фото Г. Оборської

ОСТАННІ ШТРИХИ

У ці гарячі дні вже не грізні начальники будівельних управлінь, а 1 вересня — обов'язковий, такий, що його не можна відтермінувати, початок нового шкільного року — "підпирає" всі строки. Багато ди-

ректорів шкіл, як от директор 144-ої київської школи Ірина Орехова, днюють і ночують у школі, наводячи порядок у класах, із яких щойно вийшли муляри. Тим часом робітники закінчують укладати асфальт на подвір'ї школи.

ЗАПРОШУЄМО ВЧИТИСЯ

ВУТ "Просвіта" імені Тараса Шевченка проводить постійно діючі безкоштовні курси української мови. Бажаючих вчитися просимо за- телефонувати чи зайти до Товариства (м. Київ, вул. Хрещатик, 10-6, 7-й поверх, телефон для довідок: 228-01-30).

ІНАВГУРАЦІЯ

На це питання отримаємо відповідь 1 вересня, під час урочистого відкриття щойно збудованого навчально-виховного комплексу "Українська школа-гімназія". У кожному разі, запрошення Президента України передано. Про це повідомила директор гімназії Наталія Руденко: "Про участь Президента у відкритті комплексу мова пішла ще під час урочистості закладання капсули на місці майбутнього будівництва, і потім інформація про очікувану участь у майбутній події повторювалася кілька разів. Отже, сподіваємося, що Президент нас відвідає".

Навчально-виховний комплекс "Українська школа-гімназія", створений 1997 року, до останнього часу тулювся в тимчасово пристосованому для занять приміщенні дитячого садка. У нову гімназію, будівництво зпочатку в серпні 2003 року і проходило під патронатом Президента України, на момент здачі нашої газети до друку вже закінчували розставляти меблі.

Новий комплекс спроектовано з урахуванням сучасних вимог

ЧИ ПЕРЕРІЗАТИМЕ СТРИЧ-

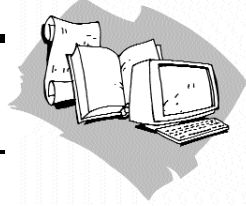
Н. Руденко: "У нас — робочий момент: розставляємо меблі"

навчально-виховного процесу, втілених у відповідних архітектурно-планувальних рішеннях.

За словами пані Н. Руденко, в українській гімназії ретельно готуються до зустрічі Президента. На-

писано спеціальний сценарій, вірші на честь Л. Кучми, а також підготовлено кілька сюрпризів.

Цю інформацію і фото ми отримали за люб'язною допомогою колеги із газети "Кримська світлиця".

ПОСТАТЬ

Я був ще студентом, коли познайомився з цією дивовижною жінкою. Лілію Адамівну Антонюк, викладача Кременецького педучилища, керівника літгуртка "Ломикамінь", в 70-ті роки знала вся національно-свідомо-волинська, адже все своє життя вона віддала вихованню молоді на національних засадах: навчала рідної мови й літератури, влаштувала своїм учням екскурсії до українських святинь. Я не пам'ятаю жодного українського заходу, де б Лілія Адамівна не була одним із провідних організаторів: чи це похорони діда Вітенка, чи відкриття пам'ятника Лесі Українці в Бережцях. Не один раз ми з нею відвідували самотню бабусю Настю в с. Лози — матір письменника Бориса Харчука, яка дуже любила "нашу Лілію". Звичайно, це не залишалося непоміченим у КГБ, але прямих доказів проти вчительки-патріотки вони не мали і тому не вчинили розправи над нею. Та завдавали непрямих ударів — закатували її улюблену ученицю Євгенію Сковронську, згодом зарубали щирю подругу зі студентських років як "націоналістку й антирадянщицю". Це були болючі втрати для Лілії Адамівни, та вони не зломали і не злякали її. Тоді весною 1973 року Кременецьке КГБ розпочало добре спланований моральний терор проти неї: виклики, допити, таємні обшуки приміщення, стеження, мурашині зграї стукачів.

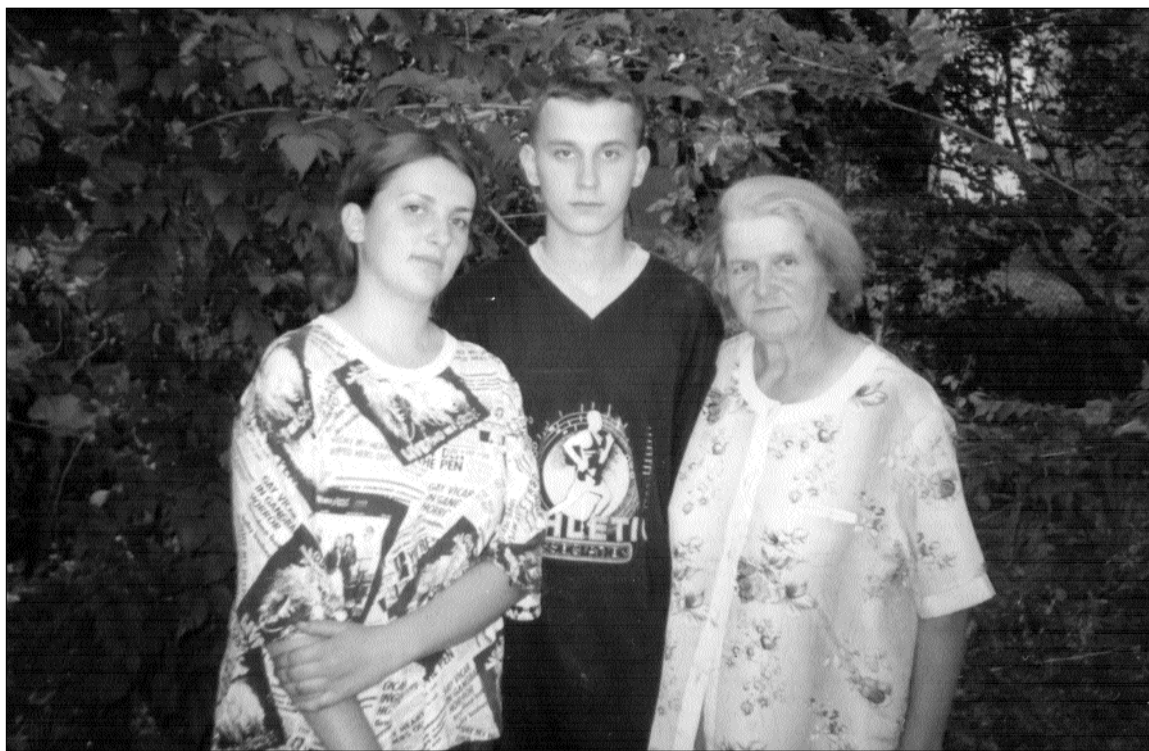
***

Духовний зв'язок ніколи між нами не переривався, а її скромна хатина поруч гори Бони — одночасно велика бібліотека української книжки, музей українського народного мистецтва (від писанок до вишиванок) — залишалася улюбленою українською світлицею для її вихованців, друзів, знайомих — тих, хто прагнув напитися кришталево-чистої води з духовних джерел. Тут завжди жив український дух.

Раділа постанню незалежної України, сумувала, що то не та Україна, за яку поклали своє життя більша половина з великої її родини, що то Україна — кравчуків, кучм, медведчуків, суркісів і інших, які живуть, як писав Василь Симоненко, з неї, а не для неї.

І В ТВОЄМУ ІМЕНІ ЖИВУ...

Місто Кременець — ці Волинські Афіни — своєю історією, природою, свідомими талановитими людьми добре знане не лише в Україні, а по цілому українському світі. З ним пов'язані імена видатних українців, які тут жили і творили в ім'я Бога й України: засновники Богоявленського братства Лаврін Древинський та Данило Малинський, Леся Українка відвідувала Бережці і Кременець, професори Іван Власовський, Олександр Цинкаловський, Улас Самчук, Борис Харчук, Ганна і Петро Рошинські, відома українська родина Черкавських та десятки інших. А в новітній історії міста — імена Олександра Вітенка, Лілії Антонюк, Гавриїла Черняхівського та інших. Саме завдяки Лілії Антонюк-Следзінській багатьом судилося відкрити Кременець із його минулим, бути поруч тих крем'ячан, які за московсько-більшовицької окупації чинили опір тоталітарній системі.

Лілія Адамівна Антонюк-Следзінська з онуками Назаром і Юлею

Із заснуванням "Просвіти" — одна з найдієвіших активісток, нині очолює всю просвітянську працю в Кременці і на Кременеччині. Її донька Неоніла Крем'ячанка — відома поетеса, дослідник повстанського руху опору, авторка кількох книг, нині в Італії на заробітках.

***

Святкового дня я знову в Крем'янці. Іду знайомою стежкою під гору Бону до хати Лілії Адамів-

ної, яка вся в квітах: мальви, троянди, півонії. У хаті нові книги її вихованців, доньки, альманахи гуртківців "Ломикамінь". Вона продовжує вести безкоштовно свій улюблений гурток, готує наступне число альманаху, в якому вміщено й твори її внуків Юлі та Назара, які безмежно закохані в рідну мову, нашу історію, духовну спадщину.

Вирушаємо до її духовного дітища — "Просвіти", якою і для якої во-

на живе. Приміщення винаймають. Невелика зала, стіни якої обвішані портретами українських провідників: Івана Мазепи, Симона Петлюри, Степана Бандери, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка. Є і портрет Василя Симоненка — нашого улюбленого поета 60—70 років. Друга кімната — музей-бібліотека. На стінах — картини видатних художників із Кременця та Кременеччини, стенди, альбоми видатним

громадським і політичним діячам, родинам: Котовичів, Рошинських, Феценко-Чопівських, Шумовських, фотопортрети видатних просвітян 20—30-х років, зокрема Бориса Козубського, керівника Кременецької "Просвіти", — власне, тут уся історія просвітянського руху 20—40-х років, переслідувані, нищені поляками, москалями, німцями українські патріоти, які несли світло просвіти своїм братам і сестрам.

Оглядаю картину невідомого художника, вояка УНР, інтернованого поляками по закінченні визвольних змагань 1921 року. Картину подарувала донька Феценка-Чопівського — Оріся, яка живе в Катовіцах у Польщі і з якою Лілія Адамівна листується. А її внучка, студентка Юлія Тарнобір, на науковій конференції своєю розвідкою "Іван Феценко-Чопівський — видатна постать в історії науки та українському державотворенні" не тільки отримала найвище визнання, а й ще більше зблизила український Кременець із українськими Катовіцями.

Не відстає в науці від сестри Юлі і її молодший брат Назар Дригуш, учень Тернопільської школи: попри своє захоплення комп'ютерами, пише й друкує власні поезії, живе минулим і сьогоденням рідного Кременця. Юлія й Назар — перші й незамінні помічники Лілії Адамівни не тільки в домі, а й у "Просвіті": в оформленні стендів, альбомів, прибиранні приміщення.

Довго розглядаємо книги в бібліотеці "Просвіта", що їх збирала Лілія Антонюк зі своїми найближчими — Юлією Редько, Олегом Василюшином, Гаврилом Черняхівським, донькою Неонілою Крем'ячанкою, внучкою Юлею і Назаром.

Ті книги — це цілий український світ: зі США, Канади, Австралії, Польщі, Німеччини, Великобританії надіслані українцями до "Просвіти" в Кременці. До читальні "Просвіти" ідуть кременечани — старші, молодь, — щоб наповнити цілющими духовними скарбами спрагли душі й запалити в них негаснучу свічку любові до рідної землі, матері — України, щоб, як Лілія Антонюк, жити в її невмирущому імені.

● **Володимир РОЖКО,**
історик-архівіст

ТВОРЧІ ЗДОБУТКИ

Гарний лист у синьому конверті надійшов мені з Тернополя. А в ньому — знахідка, дарунок. Книга Богдана Головина "Нації незгасний смолоскип" (Тернопіль: Просвіта, 2003. — 342 с.) присвячується пам'яті просвітян, які загинули від рук чужинецьких поневолювачів України. Думаю, автор не образиться за уточнення: просвітяни гинули не тільки від чужинецьких рук, а й від прислужників різним окупантам, якими були наші земляки. Дехто з них і досі воліє бачити Україну в "союзи нерушимих".

Книга Б. Головина ввібрала в себе статті, спогади, інтерв'ю. Окремим розділом "Слово про автора" друзі й колеги, колишні учні зворушливо відгукуються про невсипучу працю педагога, чільного організатора відродження "Просвіти" на Тернопільщині Богдана Петровича Головина. Видання супроводжує передмова "Націєтворне полум'я Просвіти", яку написав почесний член ВУТ "Просвіта", доцент Львівського національного університету імені І. Франка Михайло Чернопиский. Він говорить: "Немає сумніву в тому, що кожен, хто прочитає цю книжку Богдана Головина чи на Поділлі, чи на Слобідщині, в Криму чи на Донбасі, збагатить себе знаннями історії рідного краю, в діяльності світочів українського просвітництва пізнає наших апостолів правди й науки, підсилить свій імунітет супроти баціл національного безпам'ятства й бездуховності".

ВОЛЯ ВИРОСТАЄ З НАШИХ ДУШ

Автор книги "Нації незгасний смолоскип" свою розповідь виклав у восьми розділах, перший із яких "Людського розуму глибинне джерело" присвячено виключно діяльності "Просвіти" як форпосту формування національної свідомості. Знаменно й те, що автором є саме Богдан Головин, який із липня 1992 року очолив обласне товариство "Просвіта" і провадив цю почесну роботу вісім із половиною років. За цей час він об'єднав доволі себе 27 560 просвітян Тернопільщини, став ініціатором відновлення діяльності "Молодої Просвіти", досконало вивчив історію просвітницького руху, налагодив контакти не тільки з багатьма просвітянськими колективами в Україні, а й за кордоном. Тому, маючи за плечима набутий досвід організаторської і практичної діяльності, він вирішив поділитися знаннями на сторінках періодичних видань, у матеріалах наукових конференцій, у виступах перед широкою громадською аудиторією.

Пригадую, як восени 1995 року ми проводили науково-практичну конференцію в Хмельницькому до 90-річчя з часу заснування просвітницького руху на Поділлі. У ній брав участь і виголосив доповідь про репресованих просвітян Тернопільщини добродій Головин (приємно, що ця промова ввійшла до рецензованої книги). Ми тоді довго бесідували, обмінювалися досвідом

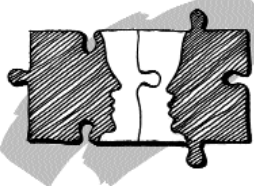
роботи. Богдан Петрович відвідав мою оселю, а пізно ввечері ми вирушили разом до Києва на засідання головної ради. А потім було тепле літо 1996-го. Мене, як голову обласного осередку із сусідньої Хмельницької області, запросили на урочисту академію з нагоди 120-річчя створення "Просвіти" на Тернопільщині. Урочистості відзначали велелюдно. Пам'ятаю, що тоді брали участь і виголосили вітальне слово гості з інших країн, а серед них були й подружжя Богдан і Віра Боднаруки (Чикаго, США). Спілкуючись із ними, не знав, що батько Богдана Боднарука був знаним педагогом, літературним критиком і публіцистом у зарубіжжі. Саме книга Б. Головина вперше відкрила для мене це ім'я. Велика дяка авторові, що він зібрав докупи раніше друквані та рукописні матеріали й видав їх під "одним дахом". А й справді, не кожен із нас читає газету "Свобода", що виходить у Сполучених Штатах Америки. Саме в ній 22 грудня 1998 року автор опублікував розповідь про свого крайнина Івана Лазаровича Боднарука (1903—1990). І тепліше стало на душі від того, що дізнався більше про славних предків тих, хто стоїть нині біля керма Товариства української мови в далекому місті Чикаго, хто допомагає просвітянським осередкам в Україні, з ким маю приємну нагоду листуватися ось уже десяток літ.

Автор книги є цікавим спостерігачем, допитливим дослідником, уміє підмітити деталі, побачити, так би мовити, те, що не лежить на поверхні, і все це подати нам, читачам, без гриму, без стилістичного штукарства. І не лише тому, що за фахом він історик, а передовсім тому, що знає звичаї, традиції рідного народу, відчуває дух епохи, про яку розповідає. Зрештою, пан Богдан народився й виховувався в іншому середовищі, де шанували християнські звичаї, мораль, а здобувати фах і працювати довелося в колі "братніх народів". Тож недарма він згадає свої перші педагогічні кроки, коли його звільнили від керівництва сільською школою тільки за те, що колядував. З висоти літ автор співставляє, аналізує, логічно мислить і, відповідно, про пережите, бачене, досліджене щиро викладає на папір.

Передавати зміст кожного твору немає потреби, і все ж таки до глибини серця вражає розповідь Б. Головина про науковців, Богом позначених людей — Кирила Студинського, Теофіля Комаринця, Володимира Гжицького... З теплотою, ніжністю розповідає про організаторів і керівників "Просвіти" Степана Качалу, Володимира Федоровича, Євгена Олесницького, Василя Мудрого, Олександра Барвінського, Степана Барана, Іларіона Бриковича, Богдана Лепкого та інших.

Разом із тим, у структурі подачі матеріалів бачимо неузгодження. Так, на 84 сторінці у статті "Велет світового визнання" йдеться про діяльність Богдана Лепкого, а на сторінках 209, 252 — знову розповідь про цього ж славного чоловіка. На мою думку, такі матеріали доцільно згрупувати й подати один за одним, а слідом за ними — розповідь про небожа Лепких професора Романа Смика ("Во славу України", с. 158). Подібне зауваження стосується й розповіді про вченого-літературознавця Теофіля Комаринця (с. 96; 177; 220), а також ученого-історика Мирона Кордубу (с. 110; 113; 126; 135). Знаю, що підказувати автору про структуру чи зміст книжки — то невдячна справа рецензента. Книга Б. Головина "Нації незгасний смолоскип" — це неупереджена, об'єктивна розповідь про нашу історію, про історію і сьогодення "Просвіти", її активістів, про тих, що відійшли, але залишили помітний слід на землі; про сучасників, які, переборюючи труднощі, розбудовують українську Україну. Словом, книга про людей, бо автор любить людей. І про них написав із любов'ю, нагадавши, що воля виростає з наших душ. Отож, волю треба належно шанувати, берегти.

● **Віталій МАЦЬКО,**
голова Хмельницького обласного товариства "Просвіта", кандидат філологічних наук, доцент Хмельницького державного університету

ЕКСКЛЮЗИВ

Якраз навпроти вікон офісу нашої редакції, що знаходиться на Хрещатику під номером 10-Б, на відстані якихось двадцяти метрів на балконі протилежного будинку стоять вулики. Поряд — ящики та вазони з квітами, невеличка скриня з причандаллям пасічника.

У сонячну погоду добре видно не лише жваві маневри бджіл біля вулика, а й миттєві прольоти золотистих комах в усталеному "коридорі" на трасі від вуликів у напрямку Володимирської гірки й назад.

— **Богдане Павловичу, скільки вуликів у Вашому балконному господарстві, і чим воно відрізняється від загальнобудинкового?**

— У мене на балконі стоять два шестикорпусні, тобто шестиповерхові вулики альпійського зразка. Конструкцію вуликів я колись купив у магазині "Бджільництво" і виготовив власноруч, бо я — столяр.

— **А що являє собою один "поверх", тобто корпус?**

— У кожному корпусі встановлено вісім рамок. Усі корпуси однакові. Вони прохідні, стоять один на одному й утворюють одну виджену вгору багатосекційну рамку.

— **...але сім'я у цьому шестиповерховому вулику — одна.**

— **А як вони діляться — на підсім'ї, чи що?**

— Ні, вони ніяк не діляться. Сім'я одна, і матка одна. А рамки на поверхх бджоли використовують як одну суцільну рамку — по висоті. Тобто, знизу (у нижніх поверхх) вони закладають пергу — підкорм із пилком квітів, посередині — розплід, а у верхніх поверхх — мед. От зараз у мене верхні два корпуси — повністю під медом. Лише мед. Нижчі два корпуси матка бере собі й починає там робити розплід. Якщо матка добра, тоді є порядок — вона добре сіє, повністю використовує всі чарунки. Не кожен пасічник може сказати, що матка хороша. Про це знають лише бджоли.

— **Але ж хтось має панувати й керувати тим, що відбувається за участю кількох тисяч бджіл однієї сім'ї!**

— Більше того, що у вулику паує... є таке погане слово, яке мені не подобається — демократія, тобто — народовладдя... Так от, у бджіл — це справді демократія — все чітко підпорядковане спільному колективному розумові... Я б сказав, що вулик має свою ноосферу, і в ньому панує загальне, спільне, сумарне мислення. Матка живе 3—4, до п'яти років. Бджоли самі бачать, коли вона втрачає силу, і тоді вони змінюють її.

— **Вони що — викидають її?**

— Тут порядок такий. У бджолиному народі матки починають з'являтися на світ у другій половині травня й на початку червня. У цьому проявляється прагнення бджолиного народу розмножуватись і займати більшу територію. Роїться, вилетіти й зайняти десь нове місце. Для цього виводять нових маток.

У частині чарунки бджоли закладають маточники, де особливий харч і деякі обставини інші, ніж для вирощування робочих бджіл. Бджоли самі знають, скільки й чого треба закласти до чарунки, щоб із клітини вийшла матка, робоча бджола чи трутень.

— **Чи довго росте матка?**

— Нова матка виходить через 16 днів, і десь через тиждень вона повинна облетітись, тобто, вона вилітає з вулика разом із трутнями. Вилітає один раз у житті. Потім, запліднена, повертається до вулика і днів через 4—5 починає сіяти.

— **Ви кажете у множині: маточники. Але ж матка у бджолиній сім'ї лише одна?**

— Коли з'являється молода матка, її перший обов'язок — знищити всі маточники. Якщо ж

одночасно народжується кілька маток, кожна з них має знищити суперницю.

— **І як вона це робить, і де це відбувається?**

— У вулику. Зустрічаються і б'ються!

— **І молода завжди виграє?**

— Не обов'язково. Але перемагає міцніша. Причому, буває так, що матка не хоче битися. Тоді бджоли її оточують і заохочують битися. І от коли вже одна матка залишається, тоді все — встановлюється спокій, і сім'я повертається до нормальної роботи.

— **Оце слухаю Вас, пане Богдане, і все, що говорите, — воно значною мірою пасує до нашої суспільної ситуації, зокрема й щодо виборів президента. Що-правда, викликає дещо інші асоціації щодо стану демократії...**

— Звичайно, аналогії тут можна знаходити різні, але фактом є те, що одразу після народження матка дорослішає буквально по хвилинах і вже через годину після появи на світ починає по всьому вулику шукати суперницю. А якщо є маточник, вона повинна розгризти його і

— **А чи Ваші бджоли не виявляли агресії?**

— У мене був випадок на самому початку... Відомо: пасічники — слідом за бджолами — мудрі люди, філософи. Але я ще тоді лише починав. Запропонував мені взятися за цю справу відомий правозахисник Василь Лісовий, кандидат філософських наук, працює в Інституті філософії. Він тоді стояв зі своєю пасікою в селі Підгірці. Я виготовив перший свій вулик, поставив поряд із його вуликами, й він посадив мені рій. Усе було добре, аж поки я, як і належить, загодував своїх бджіл восени медом. А він своїх ще не загодував. Отже, його бджоли відчули, що в моєму вулику є мед, а позаяк його бджіл було більше, вони напали на моїх і забрали в них мед. А далі — як у людей: частина бджіл загинула в бою, частина піддалася нападникам.

— **Чи довго Ви, пане Богдане, пасічкуєте на балконі?**

— Знаєте, не мені першому спала на думку ця ідея. Подібні рішення в Києві існували давно. Ставили вулики біля будинків, ставили й на балконах. Порадили й

бо вони довгі, і їх ніхто до кінця не вислуховує. "Дума про козака-бандуриста" у мене йде впродовж 9 хвилин. А якщо проходить якась екскурсійна група чи туристи, то вони ніколи не стоять біля мене майже десять хвилин...

— **Мабуть, Ви не все життя кобзарювали...**

— Моє життя — це окрема тема. Народився в Антонівцях на Тернопільщині. Взимку 1949—1950 року все наше село — 365 дворів — вивезли на заслання за допомогою УПА. У березні 1943 року недалеко від нашого села, за горою, було закладено перші дві бази УПА — мельниківців і бандерівців. Це була вільна територія між містами Острів, Шумськ, Кременець і Дубно. І тоді в тій, як тоді казали, українській республіці народився я.

Німці і совети туди до нас боялися смикатися. Мій батько був заступником районного провідника з культурно-просвітницької роботи. Про це мені розповіли лише 10 років тому.

Він був учителем і всю нашу округу виховав Українцями. У 1945 році моїх батька і матір убили бан-

початку сказали, що працювали столяром...

— Отож. 1971 року надійшов наказ із вимогою звільнення "націоналістів" із капели бандуристів. Звільнили мене й ще двох хлопців — для залякування інших.

Нас ніде не брали на роботу, аж поки мене взяли на завод столяром. Водночас я мав підробітки в Спілці письменників. Було тоді таке бюро пропаганди літератури — письменник ішов на зустріч із читачами й брав мене для участі... співу, музичного супроводу тощо. Я тоді дуже багато виступав на цих зустрічах. І працював столяром на заводі "Ленінська кузня". Був якийсь фестиваль, я виступив — і завод одразу зайняв перше місце з самодіяльності. А я перейшов працювати на кисневу станцію заводу, щоб мати більше часу для бандури. Проте на цьому переслідування не закінчилися.

— **Що саме — за Вами слідкували?**

— Отут недалеко, біля філармонії, на Різдро стояла ялинка. Ми з хлопцями прийшли подивитися на колядників. Коли — раз! Міліція

ПАСІКА НА ХРЕЩАТИКУ

Геральдика тут ні до чого. Але якщо б узв'язав символізувати особу й головні інтенції Богдана ОСТРОВСЬКОГО в натуралістичному гербі, то, мабуть, намалював би бджіл на струнах бандури.

— **А як же тоді бджоли роються, коли має залишитися лише одна матка?**

— Коли бджоли вирішують роїтись, тобто утворити новий рій, вони беруть нову матку й не допущають до бою...

— **Все-таки, хто ж там керує всіма процесами? Має ж бути якийсь розпорядник і розпорядок...**

— Як на мене (і це підтверджує спеціальна література), бджолина сім'я керується колективним розумом. Сказав би навіть — мислячим простором, а не окремим якимось розпорядником. Ніхто там не ходить із нагайкою, а головне, — ніхто там не влаштовує правлячих партій та опозицій. Колективний розум вирішує, скільки закласти перги, скільки — маточників, а скільки виділити місця під мед.

— **Як бджоли розподіляють обов'язки між собою?**

— Якщо коротко, — молоді робочі бджоли після їхнього народження впродовж певного часу не літають, залишаються у вулику на внутрішніх роботах: слідкують за порядком, прибирають, підтримують чистоту. А старші літають, мед носять.

Бджоли — істоти дуже мирні й мудрі, але в разі потреби вони готові воювати, перш за все, — за свободу й незалежність своєї сім'ї та за свій вулик.

маю жодних проблем із сезонними перевезеннями...

— **Перепрощую, а що можуть знайти бджоли в центрі міста?**

— А он — поряд — Володимирська гірка: липа, акація, польові й окультурені квіти. Колись я бачив вулики на балконі в Одесі, на Дерибасівській. У Парижі, на Єлисейських полях щороку викачують мед десятками тонн.

— **А Ви скільки?**

— Як коли. Загалом качаємо мед двічі—тричі на рік. Нам із дружиною вистачає, і гостей радо пригощаємо або, як ідемо до когось, то беремо меду з собою, щоб не йти з порожніми руками.

— **Богдане Павловичу, Ваша пасіка — це, звичайно, хобі. А що є професією?**

— Нині, на 62 році життя, — я кобзар. Із цього живу. Член Національної спілки кобзарів. Од 1989 року я вийшов на вулицю. Спочатку — мітинги, а потім уже — співи. Моє звичайне місце — на подвір'ї Історичного музею. Щодня там співаю од 9-ої години до 13-ої. Звичайно, влітку, коли немає дощу.

— **Який у Вас репертуар, і що Вам подобається співати більше?**

— Мені більше до вподоби пісні серйозного змісту. Сумнівно-жартівливих і сороміцьких я не співаю. Багато виконую історичних пісень і дум. Але думи йдуть погано,

організована советами, як оце зараз у Чеченії, щоб свої вбивали своїх. Тоді багато було таких акцій із переодяганнями й засиланням агентів у повстанський рух.

Та й зараз щось таке робиться: нас нацьковують одне проти одного, щоб знищити...

— **І куди Вас вислали?**

— У степи Запорізької області. Перед призовом до війська я вже працював там трактористом. Багато мені дала служба в Ризі, у роті супроводу військових вантажів. Об'їздив увесь Союз і побачив багато красоти. У тій військовій частині служило багато естонців, литовців, латишів — хлопців надзвичайно інтелігентних, свідомих у національному питанні. Так що з армії я повернувся 1966 року підготовленим і переконаним Українцем.

— **А як стали киянином?**

— Щоб зачепитися за Київ, ми з братом вирішили вступити до міліції. А там був хор, у якому солістом був відомий співак Павло Колесник. Я тоді закінчив вечірню школу, потім — студію бандуристів при Державній капелі бандуристів, а далі працював у капелі. Ще в студії я вчив "Думу про козака-бандуриста". Павло Колесник допоміг мені поставити драматургію цього твору. Не так, як ото інколи ніють і слоськи розпускають, а гідно й героїчно!

Це вже потім інші бандуристи почали брати цю "Думу" до свого репертуару, і вона стала чи не найпопулярнішою.

— **Пане Богдане, але ж Ви на**

ся збори цеху. Головуючий зачитує: "В нетрезвом состоянні распевал релігійніе песни. На требованіе міліції ответил нецензурной бранью". А в цеху всі знали, що я не п'ю, не п'ю, не вживаю непристойних слів, займаюся йогою. Отож, як люди почули таке з листа міліції, то закричали, засвістали, затупали ногами і не заспокоїлися, аж поки це питання не зняли з порядку денного зборів.

Я тоді був дуже приємно здивований тим, що люди стали на мій захист.

— **Але все-таки Вас звільнили?**

— Так. Потім я по кілька років працював в Інституті математики, в бібліотеці університету, останні десять років (до 1989 р.) — у Міністерстві освіти. Звичайно, столяром: швидко вставити, замок замінити тощо — два з половиною дні на тиждень, на півставки. Це мене влаштовувало, бо я хотів мати якнайбільше часу для бандури й співу.

— **А дружина Ваша чим займається?**

— Дружина — Тетяна Олексіївна — філолог. Їй удалося закінчити університет, але... те саме, що й у мене, — на роботу ніде не брали... Нині вона веде отут, у нашій кімнаті, гурток вишивання. Безкоштовно. Звичайно, вишиває сама. Так що зараз ми живемо щасливо: з бджолами — як одна сім'я, і фактично ні від кого не залежимо. Для нас незалежність є дуже важливим словом і поняттям.

— **Чи бджоли не створюють Вам труднощі?**

— Вони допомагають пізнавати життя! Знаєте, якось влітає бджола (а двері на балкон у нас влітку завжди відчинені) й лізе мені до очей. А дружина й каже: "Вона лізе до очей, щоб ти подивився". І справді: виходжу до вуликів, а там — певні проблеми, які потребують мого втручання.

А іншого разу в подібній ситуації виявилось, що для них треба було налити води. Хотіли пити!

Я Вам скажу: людська спільнота багато чого хорошого може навчитися від бджіл. Якщо з ними по-доброму, то й вони добром віддачать.

Так що дозвольте мені насамкінець побажати добра вашій редакції і всім читачам "Слова Просвіти".

— **Дякую та бажаю Вам добрих медів і гарних співів.**

● Розмову записав Євген ГОЛИБАРД Фото Ганни ОБОРСЬКОЇ

Натомившись, іду,
як за плугом орач, —
І нема борозні моєї краю...

Олекса Максимейко

У житті людини є такі матеріальні речі, без яких жоден із нас не в змозі існувати й кілька хвилин, — це повітря, світло, вода. Проте існують і деякі речі духовного стану людини, без яких життя також втрачає свою гармонію. Такою, на мою думку, для людства завжди була і є творчість. Якщо раптом людина, яка відчула смак високої творчості, припиняє через будь-яку причину займатись улюбленою справою, вона перебуває у хворобливому стані.

Приблизно такі думки на початку весни навияла телефонна розмова з Олексою Івановичем Максимейком. Тоді він скаржився, що зробив верстку нової книжки, яка називається "Імортелі", а спонсор, змінивши своє рішення, відмовився її друкувати. У розпачі делікатний Олекса Іванович навіть додав відчайдушно, що стовмився і припиняє писати вірші. Проте я не повірив його категоричній заяві, бо для Максимейки поезія — це останній ковток свіжого повітря, без якого ні на хвилину він себе не мислить. Колиш, років два тому, я вже чув таке. Тоді також забарився з допомогою спонсор, також випала книжка з графіка видавництва. Але через кілька місяців після тих негараздів щасливий Олекса Іванович подарував мені свою нову поетичну збірку з гарним автографом. От і зараз, пригадавши нашу березневу розмову, тримаю в руках нову, ювілейну, двадцятку в доробку поета збірку поезій і разом із ним радію. До речі, в новій поетичній книзі двоє поезій Максимейки — напро-

ПЕРЕМОЖНИЙ АВТОГРАФ

чуд сонячні й пісенні. Вони, ніби останні весняні дзвіночки, прикрашають осіннє поле імортелей або безсмертників, як іще в народі називають імортелі.

Творчий шлях Олекси Максимейки в літературі, як і його життєвий шлях, був складним. Талановитий поет починав писати до війни, будучи студентом Лубенської фельдшерсько-акушерської школи. Величезний вплив на творчість юнака мали поезії Максима Рильського, Андрія Малишка, Петра Артеменка, та найбільше — Володимира Сосюри.

Під час Великої Вітчизняної війни Олекса Іванович часто виступав у дивізійній та армійській газеті з своїми ліричними творами. Фронт гартував і характер, і поетичний талант хлопця з Лубенщини, з мальовничого села Снітин. Отож, після демобілізації з лав Радянської Армії у 1946 році, старший лейтенант Максимейко вступив на філологічний факультет Київського державного університету імені Т. Шевченка. На філфак Максимейко потрапив не випадково. Уже на фронті його співпраця з фронтовими газетярками спрямувала Олексія Івановича до витоків слова.

Олекса Максимейко довго й нелегко долав свої літературні університети. Тільки завдяки втручання Дмитра Міщенко й Абрама Кацнельсона аж у 1972 році побачила світ у "Радянському письменнику" перша поетична збірка Олекси Максимейки "У племні літ".

Щороку, починаючи з 1990-го, одна за одною у Максимейки з'являються нові поетичні збірки. Відомий український поет, заслужений працівник культури України Петро Біба про цей період творчості Максимейки писав так: "Приємно, що саме в цих книжках найбільша розкутість думок і почуттів, більша невимушеність сповіді". Поет розширює тематичний діапазон. З'являються, зокрема, твори про такі страждання народні, як голодомор, репресії. Батько його, Іван Дмитрович, 42-річний хлібороб, уже через три дні після арешту був засуджений і, як тепер стало відомо, через кілька тижнів розстріляний. Поема "Сповідь" — це гнівний осуд тоталітарного режиму, ревієм усім його жертвам".

Із багатьох відомих мені поем Олекси Івановича ця поема, мабуть, найбільш лірична, вільна й ритмічна в усіх її творчих проявах. Тут немає

ніякої зайвини, немає надмірної захмарної художності, немає тягучої довжелезної оповіді, відчувається дивна світловіддача кожного слова. Не останню роль відіграє й майстерна композиція поеми.

Та найвищої майстерності поет досяг у ліричних віршах-новеллах, сюжетних мініатюрах, віршах про кохання, ліричних віршах-роздумах, віршах-пейзажах.

На долю покоління, до якого належить Олекса Іванович Максимейко, випала найжорстокіша з усіх воєн. На тій війні він був із перших і до останніх днів. Починав війну кулеметником першого батальйону 984-го стрілецького полку, був санінструктором, а з березня 1942 року — військфельдшером 328-го окремого дивізіону протитанкової оборони 275-ї стрілецької дивізії, яка на початку війни стримувала ворога в районі міста Ямполь на Донбасі. Як писав Олекса Іванович по війні, два роки перебування на фронті він нічого не записував, бо не до того було. Минуло два роки війни, і лише тоді він почав записувати до саморобного блокнотика все, що доводилося бачити на перехрестях фронтів доріг. Старшому лейтенанту медичної служби Максимейкові травневого дня 1945 року поталанило перейти неосяжне поле брані й поставити в Берліні лаконічним рядком свій переможний автограф: "Кавказ — Берлін, старший лейтенант Максимейко". Поезія Олекси Максимейки глибоко автобіографічна. З його віршів постають незабутні події нашого минулого. Ось, наприклад, такий трагічний і водночас цікавий епізод із біографії поета.

Під час запеклих боїв на Північному Кавказі на березі правої притоки Тереку, гірської річки Урух, молодий лейтенант-українець Олекса Максимейко був тяжко контужений. Бойові побратими переправили знесиленого хлопця на підводі в тил до гірського селища Середній Урух. Фашисти вже були на підході до селища, коли поранених радянських воїнів місцеві мешканки-горянки заховали у своїх оселях. Немолода осетинка Надія Тменова, побачивши тяжко контуженого лейтенанта, згадала своїх двох синів Урусбі та Борисбі, які десь на фронтах билися з фашистами, й забрала німечного хлопця до своєї оселі. На щастя, німці до селища не дійшли. В гірській хаті Тменових лейтенанта лікували не лише кав-

казькими травами й відварами. Передусім, лікували добрим словом, людяністю й добротою. Хлопця швидко поставили на ноги, і він повернувся до рідного полку. Олекса Іванович назавжди запам'ятав чуйність простої осетинської родини Тменових, які врятували йому життя. Після війни Максимейкові пощастило відшукати своїх рятівників і подружитися з ними. Свій людський борг цій родині Олекса Іванович віддає і тепер величезним душевним теплом і сердечною пам'яттю. Вже кілька десятиліть після війни Максимейко підтримує зв'язки, листується із щирою осетинською родиною, тепер уже з дочкою Тменових — Клавдією. Багато творів Олекси Максимейки сьогодні читають осетини рідною мовою. Завдяки цій дружбі, твори українця, — а це поема "Осетинка", вірші "Пліч-о-пліч", "Горянка", "Арма дон" — перекладені рідною мовою осетинських друзів. Сам поет каже так: "Осетія повернула мене до життя, і я прославлятиму її, як і рідну моєму серцю Україну".

Окремо хочу сказати і про музу Максимейки, яка стала на фронті, ще в липні 1944 року, вірною опорою і другом поета. Це його незабутня дружина Галина Мусяївна Дмитриченко, з якою в любові та злагоді прожили вони більше півстоліття, і яка, на жаль, п'ять років тому пішла за вічну межу. Дружині Олекси Івановича випало нарівні з чоловіком пізнати тягар жорстокої війни. Світлій пам'яті дружини присвячено чимало творів Максимейки. Це мужні й зворушливі рядки, вірші солдата про солдата, вірші про незабутню сестрицю милосердя Галину Дмитриченко, з якою пліч-о-пліч ішов до свого переможного автографа в житті й літературі Олекса Максимейко.

Читаючи нову книжку Олекси Івановича, відчуваю, як вона перегукється з тими суворими воєнними роками, які залишилися шість десятиліть тому на Ельбі. І чую це відлуння — не де-небудь там, на полі бою; чую його на полі мирному, посеред квітів, посеред нової веселої краси, що народилася по війні. У тому відлунні його біль — це біль покоління, скривдженого байдужістю сучасних можновладців, біль серця і пам'яті покоління наших батьків-переможців.

● Олександр БАКУМЕНКО,
м. Київ

НА ПОЛІ КУЛЬТУРИ

Володимир Качкан — автор численних монографічних праць із українознавства. Тут і студії про маловідомих або забутих діячів літератури, етнографії, і портрети "творців краси", діячів науки, освіти, культури загалом. Полтавцям, можливо, краще, ніж іншим, відома праця вченого "Жива глина: мандрівка в минуле та сьогодення Опішного" (1994), назва якої сама за себе говорить.

Але на перше місце слід поставити грандіозний задум багатотомної монографічної праці "Українське народознавство в іменах". Яких зусиль вимагає пошукова праця маловідомих (а частіше — невідомих) матеріалів про життєтворчу діяльність забутих постатей літератури, науки, культури, знає лише автор. Коли знайомишся з цими виданнями, то вражає, зонайперше, фактологічна база, на основі якої писалися книги. Автор використав досі невідомі листи й щоденники, автографи творів, архівні документи біографічного плану, спогади, українські та зарубіжні видання, унікальні фотографії.

Щойно вийшла 6—7 книга згаданого серіалу: В. Качкан "Хай святиться ім'я твоє: Історія української літератури і культури в персоналіях (XIX—XX ст.)" Обсяг її — понад 700 сторінок великого розміру. До книги ввійшли статті українських письменників, учених, культурологів, публіцистів, редакторів і видавців. Це — Богдан Лепкий, Катря Гриневичева, Марія Крушельницька, Степан Чернецький та ін. Досі, тобто до часу незалежності України, говорило про цих діячів не було можливості. Тепер про них говорять документи, архівні джерела, давня газетно-журнальна періодика, великі, досі не використовувані пласти листування. Усе це подано укладачем і автором із винятково науковим підходом, із поглибленим коментарем. А ще ж — понад сто світлин, віддрукованих на першокласному папері. Всі ці матеріали дають можливість зацікавленому читачеві осмислити життя і творчість маловідомих діячів літератури, культури XIX—XX ст. Книга поділена на чотири розділи, перший із яких присвячений Б. Лепкому і має назву "У натужному леті до "Журавлів".

Як наукове видання, книга має примітки й коментарі, для зручності користування — іменний покажчик. У ньому немало імен полтавських діячів. За алфавітом, це — М. Бутович, М. Гаврилко, М. Гоголь, М. Драгоманов, А. Жук, М. Зеров, О. Кониський, В. Королів-Старий, І. Котляревський, М. Лисенко, М. Номис, Г. Нудьга, О. Пчілка, Рудченки, Старицькі, П. Чубинський та ін. Цей список свідчить про давній духовний зв'язок обох частин України — Наддніпрянської та

Книга завершується не менш цікавою автобіографічною заміткою В. Качкана "Мої пороги та узвишся". Ще в юнацькі роки автор усвідомив, що має "усі зусилля й знання покласти на поле рідної культури та літератури, їх історії через повернення заборонених, поскрибованих та забутих постатей". Це "призначення" він успішно реалізував у процесі багаторічної невтомної праці. А ще ж не вчир... Автобіографічні нотатки В. А. Качкана не лише цікаві, корисні, а й повчальні для кожної молоді людини, яка свідомо обирає свій шлях у науку й письменство.

● Петро РОТАЧ,
м. Полтава

ПРО НАРОДЖЕНИХ В УКРАЇНІ

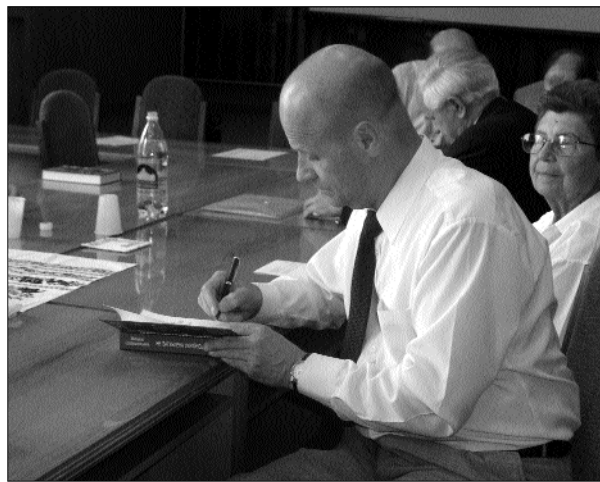
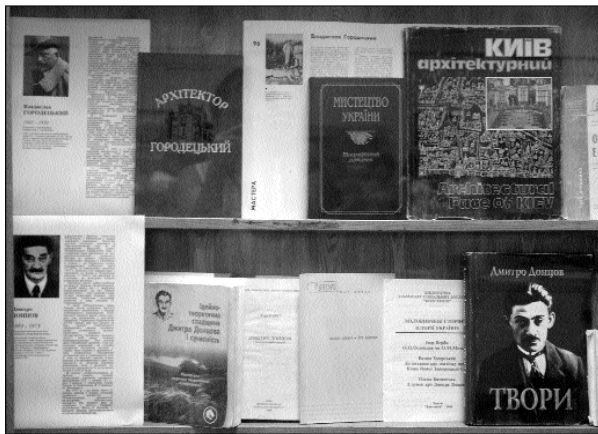
Що нашого цвіту по всьому світу, можна ще раз переконавшись, відвідавши книжкову та фотовиставку "Ми — з України", яка відкрилася в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського до Дня Незалежності. Українська діаспора — чи не найчисленніша у світі. У роки тоталітаризму здобутки видатних учених, письменників — вихідців з України — старанно приховувались або

таврувалися відомим кліше "українського буржуазного націоналізму". Нині маємо доступ до діаспорних джерел. Але чи завжди їх сповна використовуємо? Наприклад, архів Наукового товариства імені Т. Шевченка ще чекають своїх сумлінних дослідників.

В експозиції виставки представлено фотокопії портретів видатних українців, подано стислу біографію, літературу про життя та діяль-

ність, архівні документи (або їх копії), епістолярну спадщину. Відомим діячам української діаспори присвячена й книга Михайла Слабошпицького "Незагублена українська людина". Її презентація відбулася на початку наукової конференції "Проблеми розвитку української державності на сучасному етапі", присвяченої 13-й річниці незалежності України.

Іван Багрянний, Василь Барка, Олена Блаватська,

Ілько Борщак, Олександр Вертинський, Володимир Горовиць, Дмитро Донцов, Василь Касян, Григорій Китастий, Олександр Кошиць, Василь Кричевський, Володимир Кубійович, Євген Маланок, Ігор Сікорський...

Лише побіжний перелік імен, якими пишастесь Україна. Вона — єдина мати для всіх дітей, куди б не закинула їх доля. Примножуючи славу чужих земель, вони прославляли, передусім, Україну.

● Галина ГАРМАШ
Світлин
Ганни ОБОРСЬКОЇ